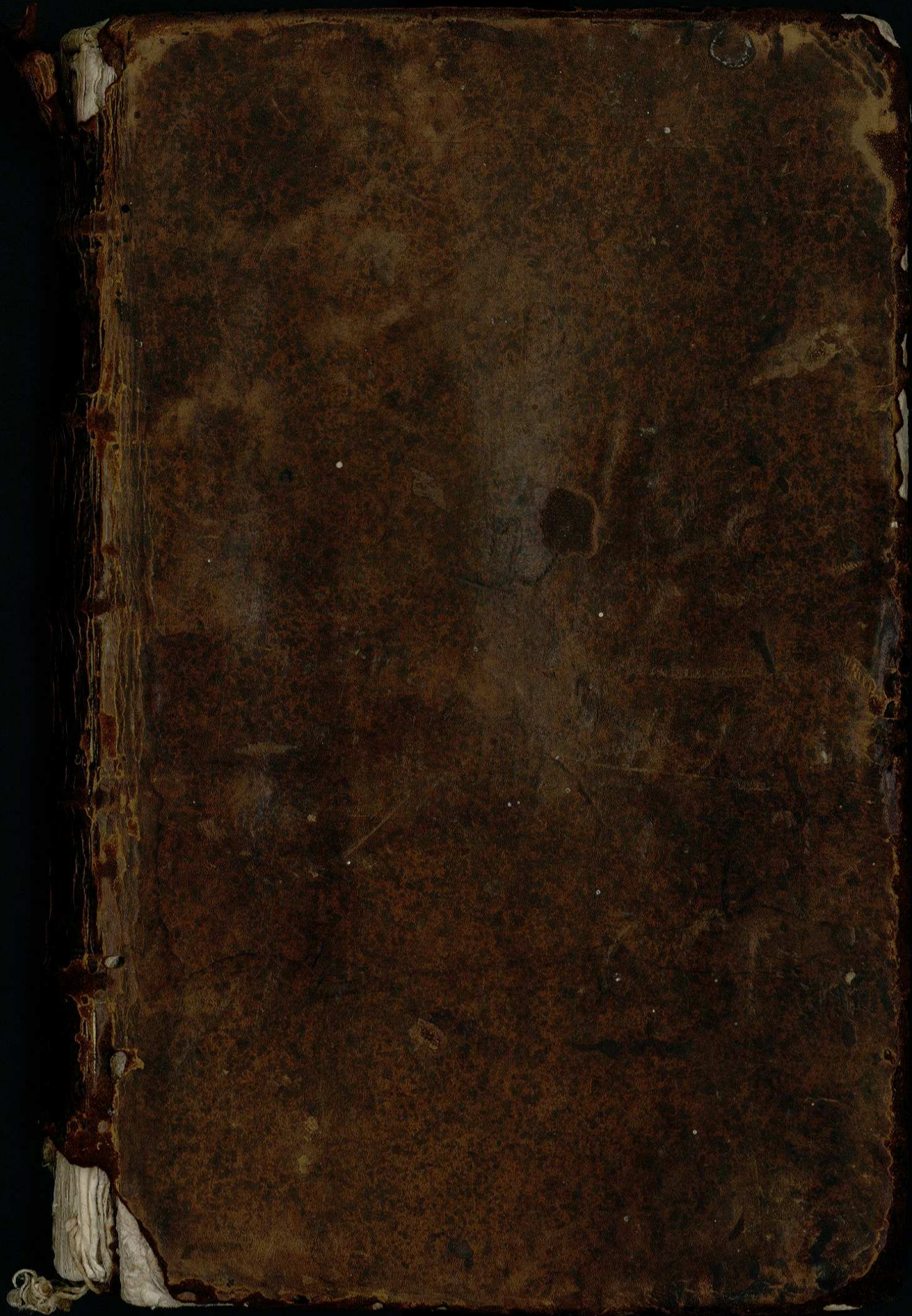
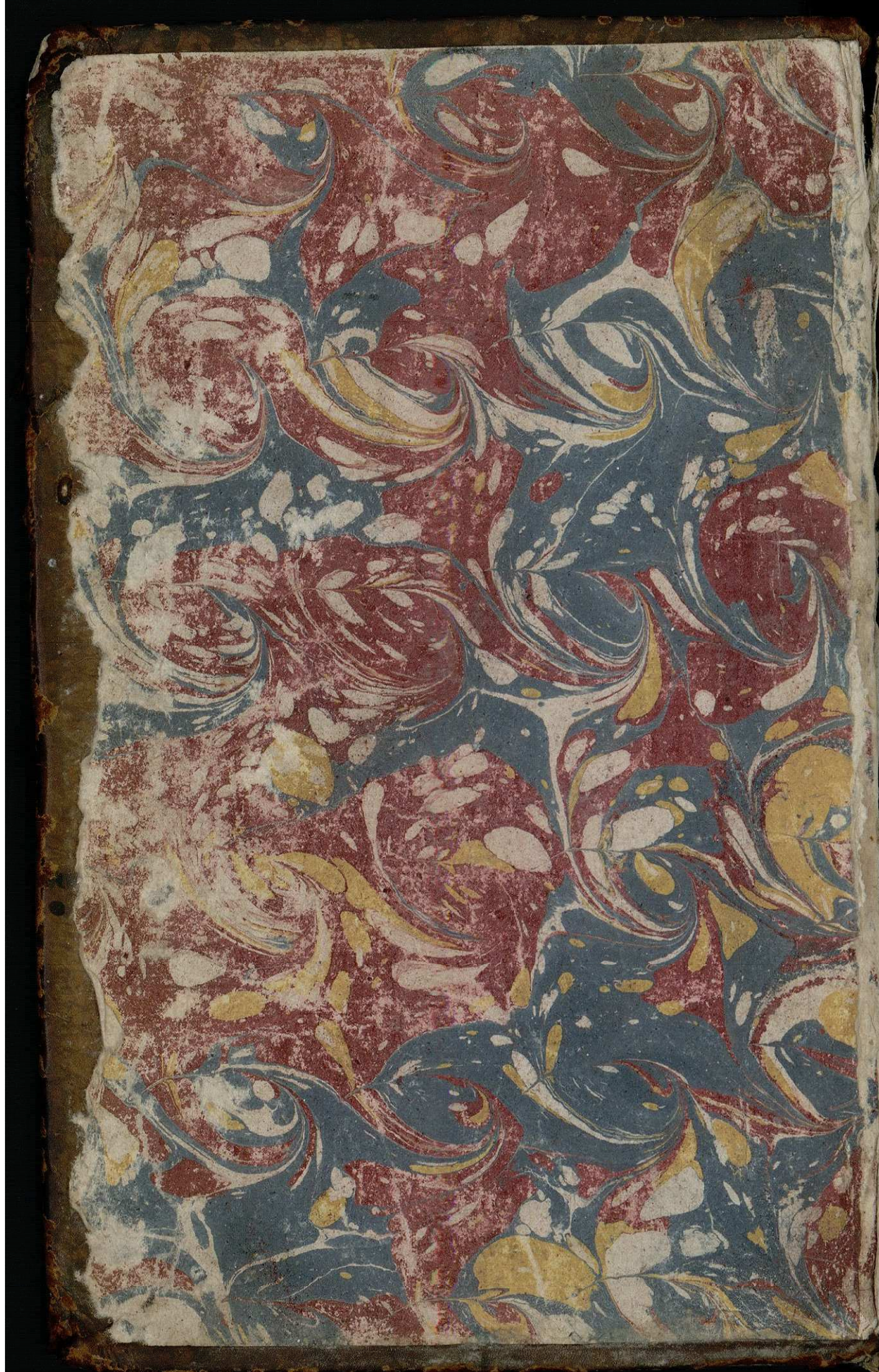

MS 2588
(BA 11)

1

Lund mo

25 f.
P. J. Hartog

~~Libria~~
Patrician Joseph

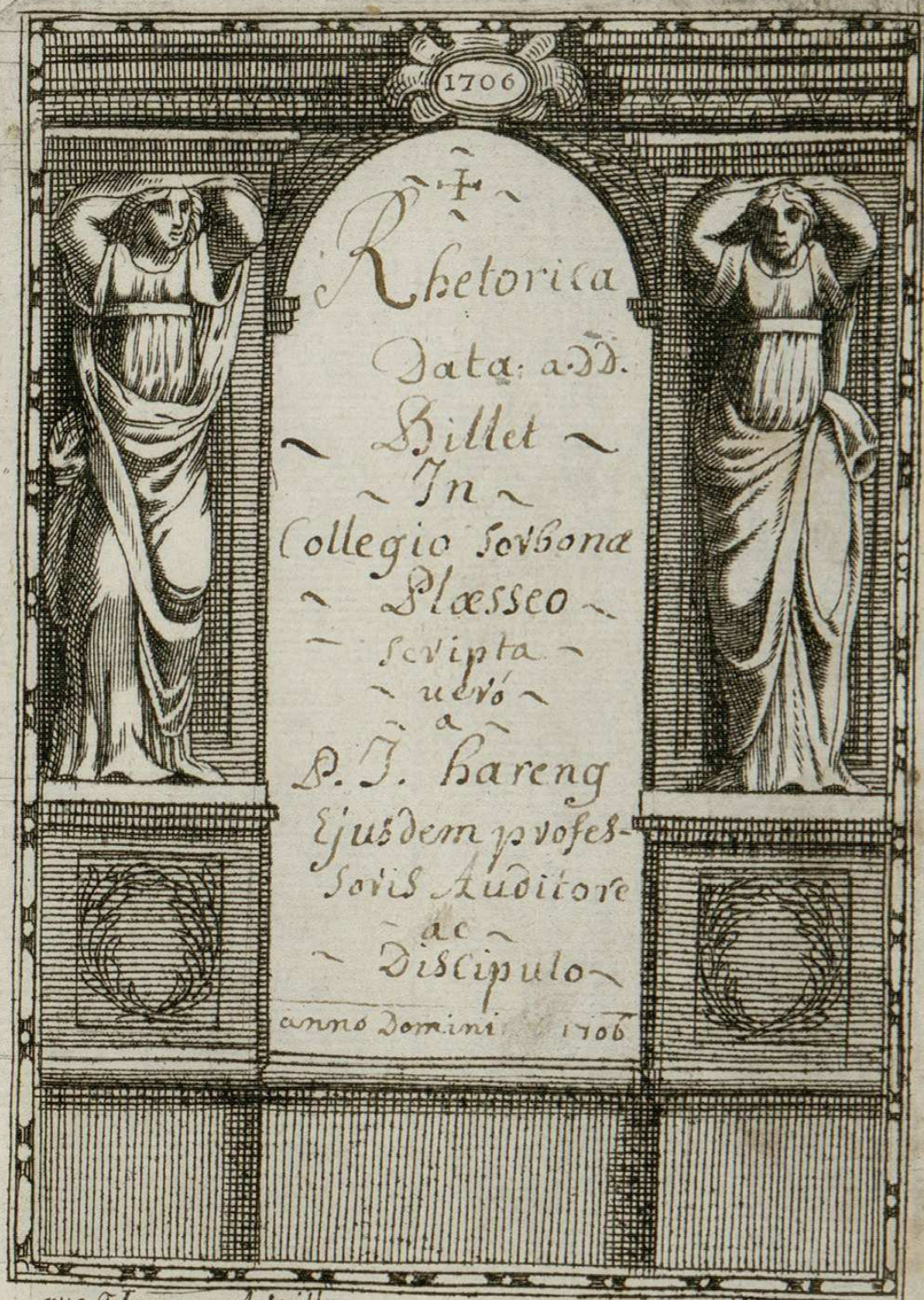
1764

Moissier

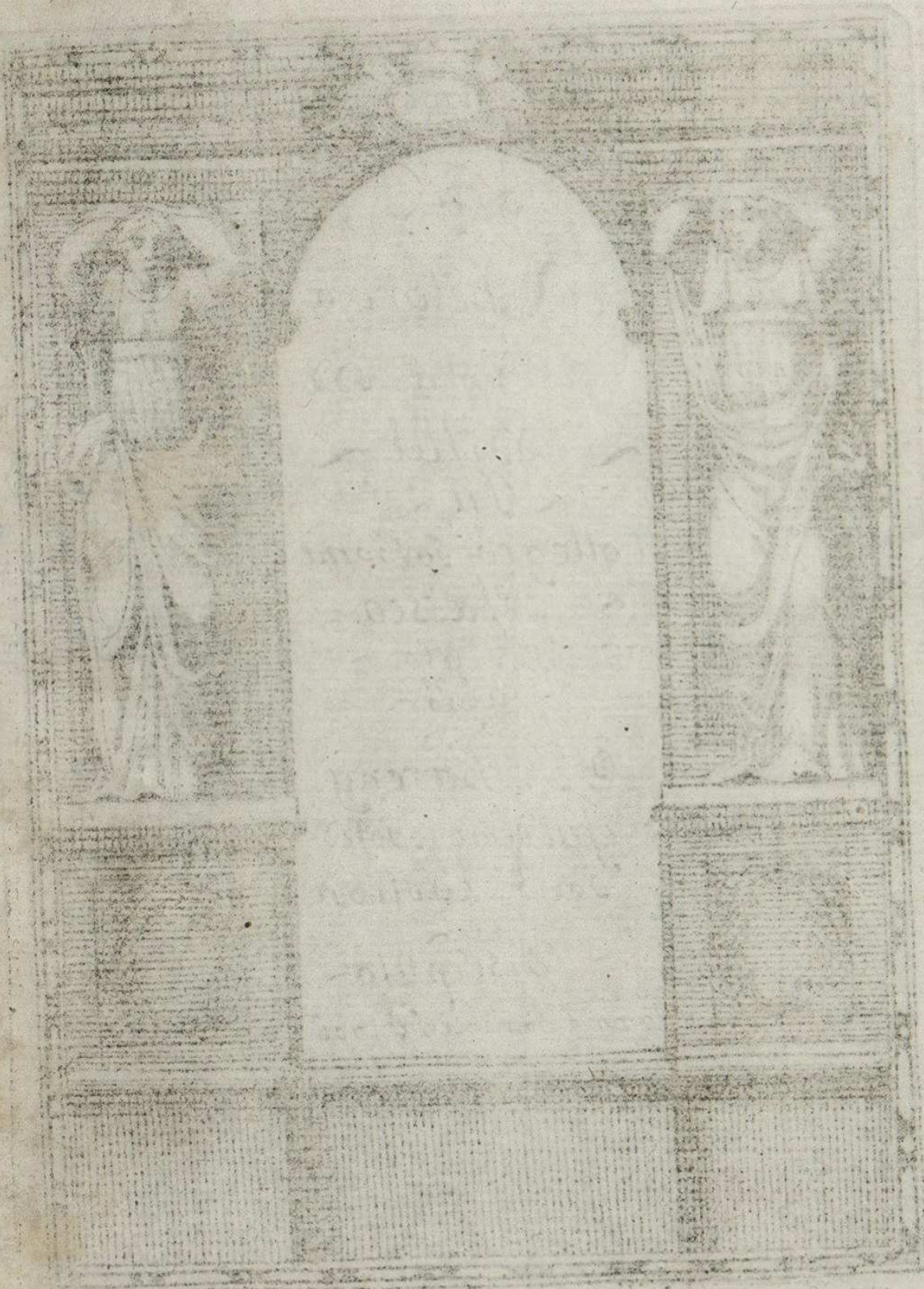
Notes

Et. avant de classe du soir pour la classe soir
lundi 1h. après la classe du matin & soir
mardi 1h. ap. la clas. du matin & de soir ent. & soir
mercr. 1h. ap. Clas. du mat. —
jeudi 0
vendr. 1h. ap. matin, 1/2 de soir
samedi 1h. ap. matin, étude ent. soir
dimanche 1/2 étude

rue s. Jacques a l'etoille

Handwritten text, possibly a signature or date, located at the bottom right of the page.

caput. notions préliminaires.

Science. Collection de conséquences certaines Deducites
de principes incontestables,

art. Collection de moyens pour arriver à un but

Rhetorique. art de bien dire ou de parler
de chaque chose d'une manière convenable
ou de manière à persuader, ou d'une
manière conforme à la religion et à la
bonne raison et aux bons mœurs.

Définition

Dans la Définition il y a Genre et Différence.
Genre, il renferme une Collection d'êtres
différents, elle distingue une chose de l'autre.
persuasion, c'est à dire porter quelqu'un à embrasser
une vérité qu'on lui propose.

Convaincre, faire croire à quelqu'un qu'une raison

orateur } pour être orateur il ~~n'est~~ pas persuadé de
persuades, mais d'employer la manière de persuader
et on peut persuader sans être orateur.
on ne peut être persuadé sans être convaincu,
mais on peut être convaincu sans être persuadé
ou convaincu que celui qui parle d'une manière
à persuader est bon orateur.

• Eloquence, est le talent de bien dire c'est à dire
un don naturel, qui ne doit rien au travail ni à l'art.

Rhetorique, règles qui conduisent l'orateur.

Disertus en latin signifie éloquent, mais en français
il ne signifie pas éloquent, mais

Disert est celui qui parle avec facilité ^{à propos et avec} qui trouve
l'expression propre, l'emploi le plus aisé comme
fléchies, faciles,

Eloquent qui sait agir sur les passions de celui auquel
il parle qui domine sur lui, qui lui impose
comme l'orateur. Démosthène

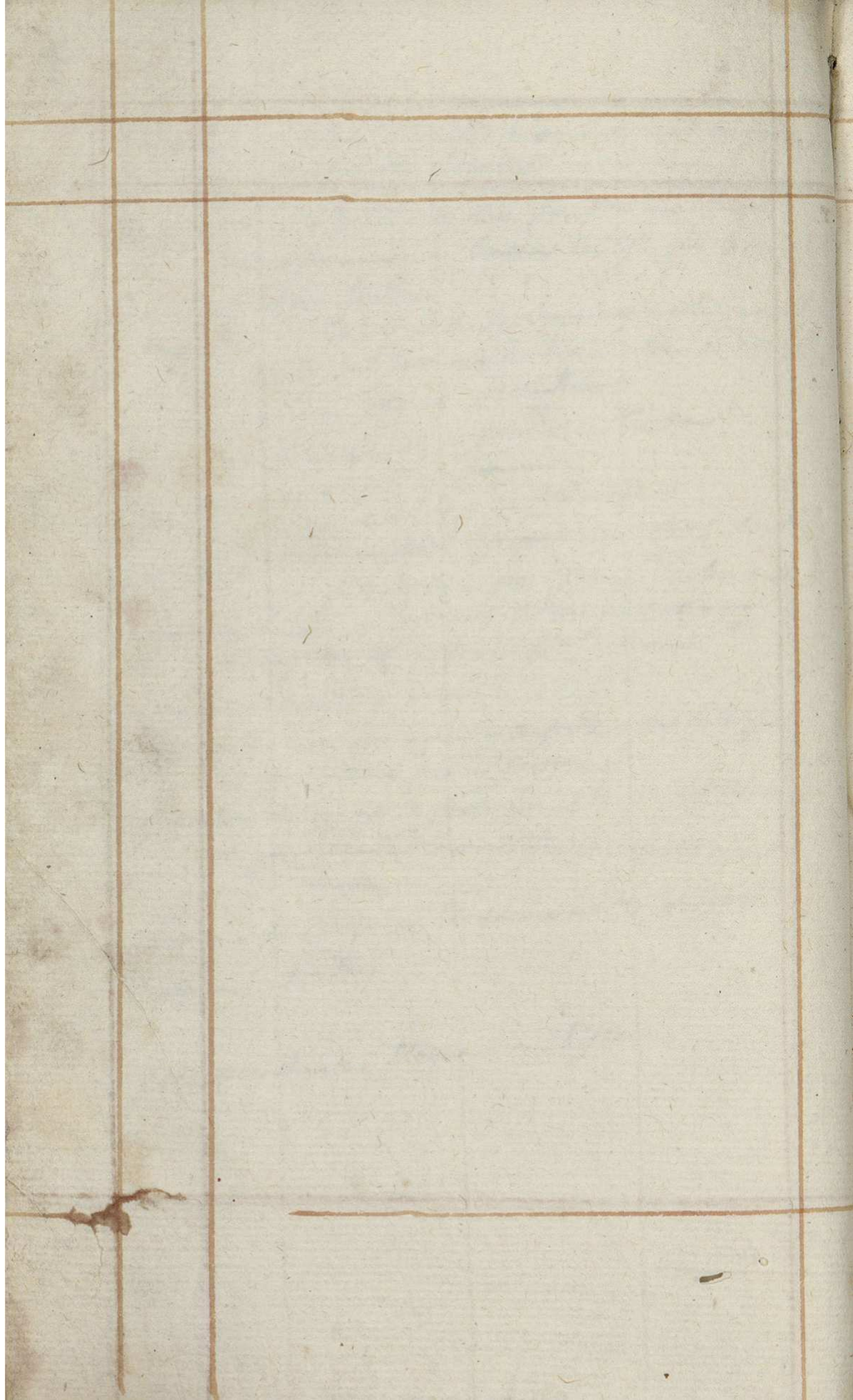
Objet de la rhétorique est de former un orateur
Objet de l'éloquence est de persuader
Objet de la rhétorique sont les règles, les moyens, tout
ce qui est nécessaire pour former un bon orateur
Objet de l'éloquence est tout ce qui peut être mis
en question pour persuader par la parole
à l'égard de questions de droit:

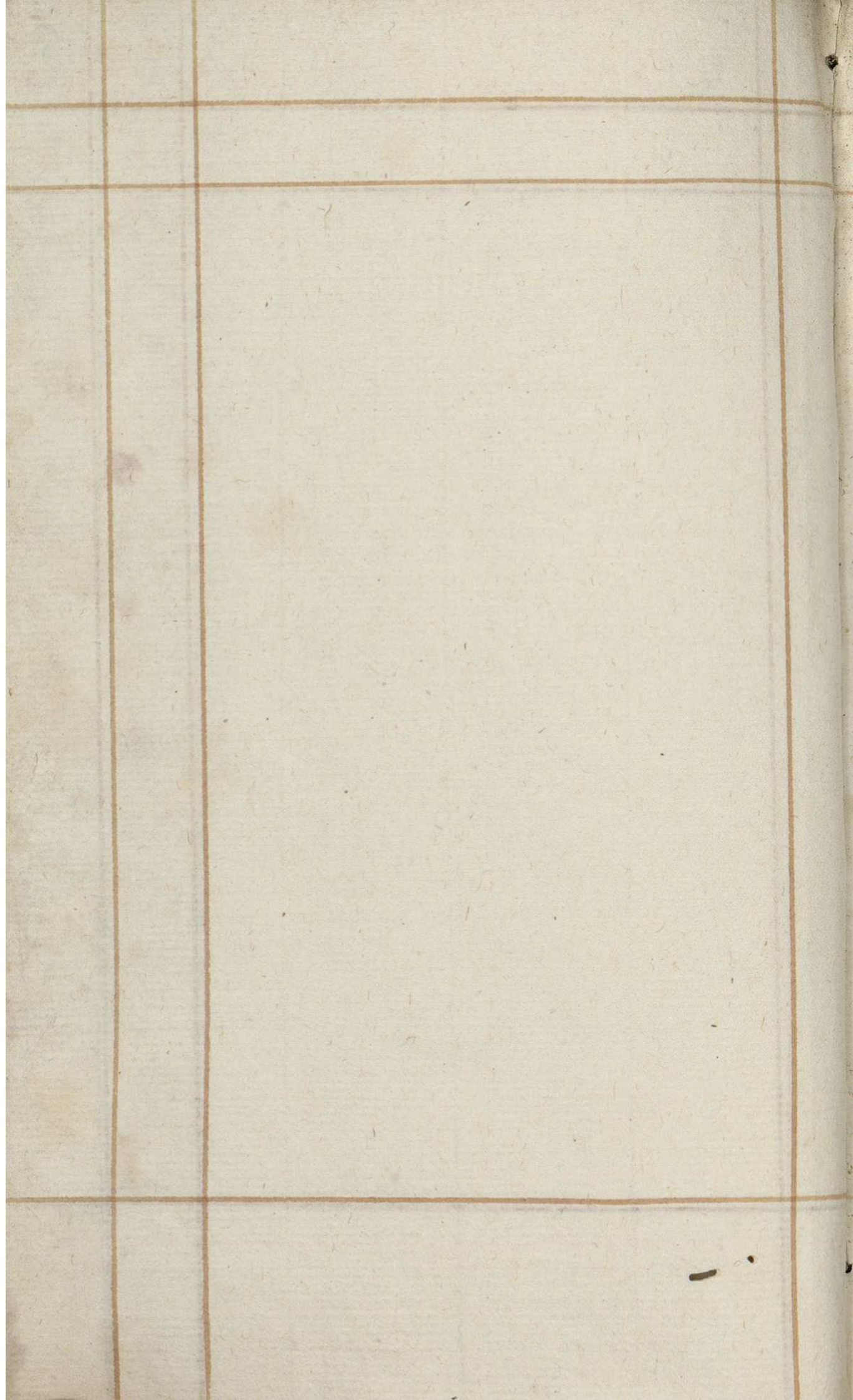
générale, c'est-à-d. qui n'est pas circonscrite ni par le temps
ni par le lieu ni par les personnes.

g. individuelle, qui est circonscrite par le temps le lieu et
il faut traiter la question universelle avant
l'individuelle.

Eloquence se divise en éloquence écrite et parlée
Eloquence parlée,

Eloquence écrite. Eloquence de l'histoire,

[Faint, illegible handwriting in a cursive script, possibly from the 18th or 19th century. The text is spread across several lines within the central grid area.]

[A small, dark, handwritten mark or signature, possibly a date or initials, located near the bottom left corner.]

morey oratoires

Qu'un homme vertueux ou vicieux fasse
vais en parlant de la vertu, ou du vice, ou
parlant: quit sans paraître quelques vertus.
Cependant dans l'intérêt du locuteur
prend sans rien qui le décontente.
C'est-à-dire, consiste à paraître sans le
souligner sans se laisser voir qu'on l'a
ou bien à ne parler de soi le moins possible
ou lorsque la nécessité le exige.

Marc Tulle Ciceron Romain grand orateur et
 Philosophe, ayant fait paroître la force de son éloquence
 dans les emplois les plus considérables de l'emp. : Il
 s'atira tellement l'envie de plusieurs, que le jeune Cesar -
 Antoine et Lepid. ayans partagé l'Empire Antoine en-
 voia des assassins qui lui coupèrent la teste et les mains âgé
 de 64 ans.
 rue S. Jacques a l'étoile.

8
1
Ad Rhetoricam

~ Praefatio. ~

Rhetorica, Inquit-
Fabius, res esset prorsus facilis et
parua, si breuibus certisque legibus
contineretur, sed mutantur pleraq;
causis, temporibus, occasione, necessi-
tate, Adeoque permulta quauis dice-
re uolentibus opus Rhetorica late-
fusum est, et multiplex, et propè-
quotidie nouum de quo nunquam —
dicta erunt omnia; sed quoniam in
singulis artibus ad extremam usque
anxietatem et ineptas cauillationes
descendere per uicium est, Ideo nos
communia tantum sequuti, quæ in
Aristotele, Tulio, et Fabio optima-
neque tamen nimis recondita aut ser-
pudoribus

puliosius excogitata uidebuntur, & sic
exponemus, ut neque nos tam pra-
clara praecepta collegisse, neque —
nostros illa didicisse, unquam paeni-
teat.

19

3

Cap. 1. de nomine,
Definitione, causis,
Partibus Rhetorica.

Rhetorica nomen habet a
p^{er}su, definitur ars bene dicendi.

Benedicere est lectissimis uerbis
et sententiis optimis dicere.

Rhetorica officium est bene di-
cere ad persuadendum.

Finis persuadere dictione.

Persuasio conficitur fide et motu.
nam orator debet fidem facere con-
uincendo aduersarium. debet affec-
tum excitare mouendo uoluntatem. qui
alterutrum tantum facit, is ad sum-
mum Dialecticus, uel histrio, non-
orator, dicendus est. porro fidem
facit non presse ac duriter, more phi-
losophorum, sed suauiter et copiose,

ut sponte accedat auditor, neque facilius
dissentiat. Sic captum et delinitum
facile est quocumque uelis impellere
Addeoque, ut persuadeat debet pro-
bare, debet flectere, delectare. proba-
re necessitatis est, flectere uictoria,
delectare suauitatis. ~

Materia Rhetorica sunt res oēs
quatenus persuaderi dicendo possunt,
id est quæuis quæstio siue finita,
siue infinita.

Quæstio Infinita seu *Thesis*, est
cum quaeritur generatim uerbi gratia,
an *Rhetorica* sit addicenda.

Finita est cum speculativè, et deter-
minatè quaeritur cum quibusdam —
Civ/Constantiis Loci, temporis, &c. q;
an *Rhetorica* sit addicenda huic
homini, hoc tempore, hoc præceptore
&c

Partes Rhetoricae quinque sunt.

Inuentio

Dispositio

Eloquutio

Memoria

Pronuntiatio

His quinque partibus exequendis,
habet orator adjuamenta natura, ars,
exercitationis.

Natura praeparat, ars expolit,
exercitatio corroborat.

Natura bonae sunt aliae animi
4. g. iudicium; aliae corporis ut solu-
ta lingua.

Pars Prima Rhetorica
 De
 Inventione.

Inuentio est rerum uerarum aut
 uerisimilium, et ad persuadendum
 accommodatarum exlogitatio.

Et Quoniam persuasio, ut diximus,
 conficitur fide et motu, primum
 oratoris munus est inuenire quem-
 admodum fidem faciat, et motum
 excitet.

Ad fidem faciendam argumenta ua-
 lent et argumentatio, ad motum exci-
 tandum amplificatio et affectus. de his
 singulatim nobis est in hac primâ
 parte disputandum.

Cap. I

De Argumentis
 Rhetorica.

Argumentum est probabile
 Inuentum ad faciendam fidem, seu

Seu ratio quâ probamus id quod pro-
positum est.

Dicitur inventum probabile quia
principium studium est movere ani-
mos per cit constantias et imagines
verum. frequentius probabiliter qm
necessario argumentamur.

Argumenta petuntur ex locis.
locus duplex; intrinsecus, seu con-
junctus cum ipsa re, et extrinsecus,
seu extra rem sumptus.

Cap. 2

De locis Intrinsecis
et Extrinsecis

Loci Intrinseci sunt sexdecim

Definitio

Notatio nominis

Enumeratio partium

Conjugata

Genus

Species

Causa

Effecta

Similitudo

Dissimilitudo

Repugnantia et Contraria

Antecedentia

Adjumenta

Consequentia

Comparatio

Ex his duobus sunt sex

Præjudicia

Fama

Fabula

Iusjuvandum

Tormentum

Testes

Sectio Prima

Locus a Definitione.

Definitio est ratio explicans naturam rei, ut homo est Animal Rationis Compos.

Natura rei vel nudè explicatur per genus et differentiam, qui-
modus est Philosophorum, vel ornate per quoddam accidentia, et proprietates, per causas et effecta, et hoc proprium est Oratorum qui in sensum auditoris affectumque ejus penetrare debent.

Mirè copiosus est Tullius in Tractanda definitione; solet enim defini

per Affirmationem. Sic pro Milone
 N° 9° Curiam definit: per negationem;
 Sic pro Sextio N° 17° optimates de-
 finit: per utrumque simul, sic Ver-
 vina tertia N° 8° Verrem definit
 Definimus Præterea, ut modo
 dixi, per causas, ut si hominem morta-
 li Corpore Conflatum &c

Per Effecta, ut si hominem appel-
 les inventorem artium, Cultorem Dis-
 ciplinarum, Institutorem legum ~

Per adjumenta, ut si hominem -
 voces animal prouidum, Sagax, Cate-
 vorum animantium Regem; nam ad-
 jumenta id est per Circumstantias ~

OCCURRUNT Passim in Tullio
 Præclaræ definitiones.

Populi R. oratione pro Domo
 sua. N° 89.

Exilij eadem oratione N.º 10.
 Ciuitatis Savadoxo 40.
 Lominis Populavis Agraria-
 2.º N.^{is} 90 et 10
 Consulis in Pisonem N.º 23.
 Supplicij Ibidem N.º 43 ad 47

Sectio Secunda

Locus a Notatione Nominis.

Notatio est oratio uim aut ori-
 ginem uerbi explicans, ut Consul
 a Consulendo: utitur hoc loco Cicero
 Philippa Secunda ut ostendat iure
 a se Brutum ornari, hoc est laudari.
 Hic locus plerumque frigidus est et
 puerilis, nisi acute pertractetur. ~

Sectio tertia
Locus ab Enumeratioe
Partium.

E Numeratio Partium
est cum totum in suas partes dis-
tribuitur, ut si dixeris, mortem Ci-
ceronis dolet universa civitas, quia
Senatus dolet, nobilitas dolet, dolet
Equester ordo, dolet ipsa plebs &c

CICERO oratione in Pisonem =
N.º 64 Probat illum omnibus esse
Odiosum. Eadem oratione N.º 96 os-
tendit Consulatum Pisonis probatum
esse Nemini, quia vexavit omnes. —
postrema In Verrem probat non
habere sículos quo Confugiant, nisi
ad senatum Quo Confugi-
ent &c N.º 125

Sectio Quarta

Locus a Conjugatis

Conjugata sunt ea quæ ab eodem uocabulo originem ducunt, ut homo, humanus, humanitas, hæc figura. Utitur Cicerō pro Milone N.º 12. probat inuictum esse quod ui uim deuicerit, et Philippica secunda negat a se Antonium ut Consulē
 Ostrabo ~ ~

Sectio Quinta

Locus a Genere

GENUS est cui multe subsunt species, ut Virtus cui subsunt prudentia, iustitia, fortitudo &c. Cicerō pro Archia pœta, probat a genere Archia gratiam indulgeri oportere, quia nomen pœtarum omnibus semper uenerationi fuit.... sit igitur &c.

Idem in oratione pro Lelio probat
ignoscendum ipsi et iuveni; quia solent
condonari multa N° 28 ad 30 et 38 --

Sectio Sexta

Locus a specie

Species est pars generis subjecta qua-
lis est prudentia quae sub uirtute conti-
netur. Cicerone actiones in Verrem probat
eum res omnis generis apud Siciliam de-
pradatum esse N° 3

Idem Catilinariae Secundae oem rati-
onem Catilinariae Conjuratoris per Species ostendit
N° 13

Sectio Septima

Locus a causa

Causa est id quod producit effectum,
et est quadruplex. ~ ~ ~ Materia

Materialis quæ est id quo aliquid conficitur, ut homo ex luto. Cicero actione in Verrem Quintâ accusat eum quod furatus est candelabrum prætorium, et huius furti gravitatem a causa materiali ostendit N.º 64.

Vide apud Ovidium libro secundo peritæoposæon: habet de regia et curru solis more suo copiosa et venusta. ~

Formalis quæ est id quo unum ab alio distinguitur. Cicero libro de officiis N.º 105 concludit voluptates non esse fugiendas ex dignitate et præstantiâ humani ingenij. in rebus arte factis est quædam forma dicta vulgo figura. Unde Cicero in Verrem arguit sacrilegium quod simulacrum Dianæ abstulerit, atque illud è figura describit Verrius 5^a N.º 74.

Efficiens Quae est id a quo fit
aliquid, ut homo a Deo factus. Cicero de
Senectute probat voluptates esse fugiendas
quia causa sint malorum plurimorum.
Eodem libro ostendit Senectutem esse
immunem incommodis pluribus quia cau-
sas efficientes non habet.

Finalis quae est id cuius gratia
fit aliquid, ut homo ad beatitudinem
natus. pro Roscio Amerino, Negat
Cicero illum debuisse in ius vocari ab
adversario n.º 145. Idem pro Milone
n.º 32 probat claudium Insidiatorem
fuisse a fine quem sibi proposuit Insi-
diando. ~ ~ ~

Sectio Octava

Locus ab Effectis

Effecta sunt ea quae oriuntur ex
Causis, ut mollities ex deliciis. Cicero -
Lvo Archia poeta laudat litteras ab
effectis N° 17. idem pro lege Manilia
N° 28. egregie probat ab Effectis ~~¶~~ *

Pompeium rei militaris esse peritissimum.
Apud eundem legitur praclara laus Elo-
quentia libro primo de Oratore.

Sectio Nona

Locus a Dissimilitudine

Dissimilitudo est rerum aliqua-
tenus similium discrepantia, qualis est
inter Deum et hominem. placent sunt -
hoc loco Ciceronis orationes. Sic Agrippa
secundum a N° 8 ad 91. summam invidiam
excitat

excitat in Rulum a dissimilitudine
majorum.

Sectio Decima

Locus a Similitudine

Similitudo est verum inter se
dis-junctarum in aliquâ ve Convenien-
tia, ut hominis irati cum Leone fu-
vente. occurrunt passim in Tullio exem-
pla præclara similitudinis. pro Sextio n^o
24, et pro Muræna n° 48, pro Cluen-
tio n° 67.

Sectio undecima

Locus a Repugnantibus

Repugnantia sunt ea quæ
Inuicem pugnant, sic repugnant ali-
quem ab aliquo, amari, et ab eodem
accusari. Tullius in oratione pro Cælio n^o
44 Probat Cælium uoluptatibus deditum
non

non fuisse, quia studio eloquentiae
sit deditus. ~ ~ ~ ~ ~

- Sectio Duodecima -

- Locus a Contrariis -

Contraria sunt ea quae si-

mul convenire non possunt, ut virtus -
et vitium. Cicero Catilinaria 2^a. n^o.

24 probat a Contrariis Catilinam oppri-
mi et vinci. ~

- Sectio Tredecima -

- Locus ab Antecedenti^{bus} -

Antecedentia sunt ea quae ven-
necessario vel quasi necessario antece-
dunt, ut vitam hominis natiuitas. Cicero -

Oratio pro Murena N° 13 Murenam
non esse saltatorem probat ab iis quae
saltationem necessario vel quasi neces-
sario antecedunt. idem argumentum

ab antecedentibus pro Mil. n° 51

Sectio Quatuordecima^{ma}

Locus ab Adjunctis ~

Adjuncta sunt ea quae rem
Circumstant, Cum ea quae conjuncta
habeant, et haec omnia hoc versiculo
Continentur

Quis, Quid, Vbi, Quibus
Auxiliis, Cur, Quomodo,
Quando. ~

Hoc est Persona, Locus, Verum-
facultas, seu auxilia; Causa, seu
modus, et ratio Conficiendi, Tempus.

A LOCO

Negat Cicerō

Saltaſſe Dejot. Oratioe pro Dejot. n° 53

Philippica ſecunda n° 103 Antonij
turpitudinem exagerrat dignitate loci

quem uomitu conspuerat Philip. 2^a

A Persona negat in Rosc.

Parricidam esse. Idem in oratione pro
Dejot. Negat saltasse Dejot. ab adjunctis
personae N° 26.

Ab Auxiliis Orator probat
id quod superius Pro Mil. N° 55

A Causis Id eadem oratione N° 32

A Modo seu ratione, a modo quo
Clodium uulneratum idem eodem loco
probat N° 54

A tempore Id eadem oratione N° 34

Sectio Quindecima

Locus a Consequentibus

Consequentia sunt ea quae
vel necessario uel quasi necessario
consequuntur, ut ex natiuitate hominis uita.

Tullius argumentatur ab loco in oratione
pro Mil. N° 60.

Sectio Sexdecima

Locus a Comparatione

Comparatio Est verum duarum
vel plurium Collocatio, Eaque triplex
institui potest. prima a majori ad
minus; Secunda, a minori ad majus. &
tertia a Pari.

A Majori ad minus, ut Regis
Cum Civibus. Cicero pro Milone N° 16
Minuit gravitatem mortis claudij

A Minori ad majus, ut Civium
Cum Rege. Cicero pro lege Manilia
Excitat Populum R. ad vindictam N° 11

A Pari, ut Adolescentis Cum ado-
lescente. unde aequum est te nuncare
operam

operam Eloquentia comparanda, quā
ceteri adolēcentes aequales. Catilinaria
primā N° 17 Catilinæ fugam suadet.

Capitulum 3um

De Locis Communibus
Extrinsecis.

Loci Communes Extrinseci seu
inartificiales sic dicuntur quia non pendent
ex arte ut excogitentur, quamvis ut per-
tractentur maximè pendeant.

Hi Loci sex numerari solent: sed eos
Tullius nomine testimonij complectitur,
nam testimonium, aliud est diuinum, —
aliud humanum.

Ad testimonium Refertur diuinum

Oracula,

Vaticinia Sacerdotum

Responsa Augurum

Vetum

Verum sunt ista quidem apud —
 Ethnicos, sed unum est oraculum, lex diui-
 na utroque testamento ueteri et nouo consig-
 nata

humano testimonio —
 comprehenduntur

Effecta

Sententia

Prouerbia

Exempla

Rumores

fama

Et quae iudiciis praesertim

Leges

Pacta

Tabula

Signa
Iurejuranda
Quæstio
Præjudicia

Et quæ necessaria sunt
Sacro Oratori scripta. Authoritas
ss. pp. Theologorum philosophorumq:
In hac diuisione testimoniorum
multa sunt de quibus agere non est ne-
cesse. quoniam nunc iudiciorum forma
mutata est, idcirco dicemus tantum de
præjudiciis, testibus, et exemplis.

Sectio prima De Præjudiciis

Præjudicia sunt iudicia facta
Ante causam de quâ agitur

Præjudicia

Prajudicia uel sunt *Confirmanda* uel
Refellenda

Confirmantur Inquit
Fabius praecipue duobus, *Authoritate* eo-
rum qui pronunciauerunt, et *Similitudi-*
ne eorum de quibus agitur

Refellenda Inquit idem Fabius
daro per *Contumeliam* iudicium, nisi forte
manifesta in eis culpa sit

Vulgo est *Confugiendum* ad aliquam
causae *dissimilitudinem*

Sectio Secunda de Testibus

Testes uel *refelluntur* uel *com-*
probantur

In aut singillatim de testibus dicitur,
aut generatim

Refelluntur si *natura* uani,

Si leues, Si cum ignorantia, Si Spe, Si —
metu, Si praemio, Si alio huiusmodi ducti
sunt.

In comprobandis testibus
oportebit ostendere eos esse viros graves,
probos, fide dignos; uno verbo pro testi-
bus dicenda sunt contraria iis quae contra
testes dicuntur.

Sectio Tertia

de Exemplis

Exempla est rei gestae utilis ad
persuadendum commemoratio.

Plena est ex plis Cicero's orationes

Quaedam exempla narranda sunt
tota, quaedam significare satis est

Ad exemplum accedit fabula,
et eadem fere ratione, adhibenda parce
tamen et sobrie. nam minus virium habet
quamquam valet ad ornamentum orationis
et

et praesertim ad commouendos hominum
rusticorum animos. ~ ~ ~ ~ ~

Caput 4um

De Locis singulorum Generū. Propriis

Sactenus diximus de locis ex-
trinsecis, et Intrinsecis, sequitur ut de
locis pecularibus dicamus qui continent
argumenta singulis laudatum generibus —
propria

Loci Peculares sunt alij gene-
ris demonstratiui, alij deliberatiui, alij
denique sunt Iuridiciales.

Sectio 1^a

Loci Peculares generis demonstra^{tiui}

Genus Demonstratiuum distinguitur
in duas partes, in laudem et uituperationem.
porro laudamus aut uituperamus persona,

ven, factum. ~ ~ ~ ~ ~

De laude Persona^{rum}

In Persona laudanda ~~sunt~~ aut
vituperanda loci occurrunt præcipue

A Patria quæ, vel humilis vel præ-
clara

A Genere quod honestum vel infame,
illustre, vel obscurum.

A natalibus si qd indigne illorum
tempore acciderit

A NATURA quæ duobus parti-
bus continetur, animo corporeque

Ad animum quinque referuntur

Ingenium

Judicium

Memoria

studium

studium

Mores

Ad Corpus referuntur quatuor

Sanitas

Robur

Agilitas

Pulchritudo

Et Contra uituperamus

A fortuna Cui subiiciuntur opes
quas quis uel priuatus, uel magistratum
gerens, possidet quibus utitur bene aut
male

Ab Institutione quae libera-
lis aut Iliberalis

Ab actis Rebus quas secundum
singulas uirtutes aut uitia singula
expendemus

Ab honoribus quibus aut uirtutis

aut ab uitia quis priuatus est

A morte quam si quid indigne praecesserit, aut consequutum fuerit aduertemus. In qua genus mortis et causam considerabimus. postquam funebres honores Reipublicae iacturam, luctum bonorum ostenderimus

Porro in laudando et uituperando, uel temporum ordinem, sequemur, uel generum.

Generum si in sua quaque genera, singulas res, dicta, facta distribuemus ut Cicero pro Lege Manilia.

Temporum si natalibus, ad mortem, hominis uitam percurramus; qui ordo minus difficilis est

De Laude et Vituperatio^{ne}
Rerum.

Rebus Laudandis aut uituperandis

vandis etiam loci sunt accommodati, sed
vel uel st loca, ut

Prouincia

Ciuitas

Regio

Edificium

Vel mentis habitus, ut

Virtus

Vitium

Scientia

Ars Aliqua.

Vel aliud Quidlibet, vt

Flos

Gemma

Vestis

Supellex

Fons, Arbor.

Regioni

Regioni aut urbi et ceteris id
Genus Conueniunt hi loci

Ab Antiquitate,

Conditoribus,

Situ,

Edificiis,

Salubritate aeris,

Legibus,

Institutis,

Moribus Incolarum,

Rebus gestis,

Opibus,

Privilegiis,

Commercio Cum ceteris

nationibus quæ oâ duplici ferè capite
continentur Utilitatis et Voluptatis.

habitus animi his locis laudantur.
 Ab honesto,
 Glorioso,
 Iucundo,
 Utili,
 Necessario,
 facili et Difficili.
 Vitia Vero a Contrariis locis
 vituperantur.

De Laude. et Vitupe-
 ratione factorum.

his Locis commendabimus
 factum.

Ab honesto,
 Utili,
 Iucundo,

Difficili

Difficili,
 Glorioso,
 Si quis Quid Primus ^{vit} fele-
 Si Solus, Vel cum Paucis
 Si saepe
 Si ex Hoc loco et facto Sum-
 ma laus in Authorem, In Rempublicam,
 in amicos redundavit.

Sectio Secunda

Loci Peculares generis deliberativi.

Genus deliberativum continet sua-
 sionem, dissuasionemque.

Suademus

A Legitimo quod tam a Jure scrip-
 to quam Consuetudine repetetur.

Ad Aequo & Pio hac referitur
 quod ad divinum Cultum amicorum et Civium
 charitatem pertinet.

A Iucundo,

Possibili, et

facili,

Qui Duo Loci probantur per Cir-
constantias

A Utili,

Necessario,

Tuto

honesto,

Quid sit honestum definit Cicero
libr. 2° de finibus No. 43.

Dissuademus

Ab Illegitimo,

Iniquo, & Impio,

Iniucundo,

Inutili,
Periculoso,
Indecoro,
Difficili,
Impossibili,
Pernicioso,

Stimur nempe difficili et peri-
culoso ad Persuadendum qd e maximo
periculo et maxima difficultate laus ma-
jor Consequatur.

Sectio Tertia
Loci Peculiares generis
Juridicialis.

Juridiciale Dicendi genus varios
habet locos pro divisione Status

Status alius est Conjecturalis, in
quo

quo quaeritur an sit factum

Qualitatis alius In quo quaeritur quale sit id qd factum est.

Definitivus alius in quo quaeritur quod sit id quod factum est

Status Conjecturatus sic appellatur quia iudici Conjiciendum est an sit factum duos habet locos, voluntatem et facultatem.

Voluntas rursum duos habet locos
Impulsionem Ratiocinationem.

Impulsio affectus animi comprehendit.

Ratiocinatio a fine quam sibi proposuit

Facultas Item duos habet locos,
Signa et Cui Constantias.

Signa vel sunt Antecedentia, vel Concomitantia, Consequentia. de his

Item circa instantius dictum est in locis
Status qualitatis diuiditur in ab-
 solutum, et absumptum.

Absolutus est, cum absoluté et
 sine ullâ excusatiōe jure factum esse
 his locis defendimus

Natura,

Lege,

Æquitate,

Consuetudine, quæ vim legis
 continet

Judicio, Puta si quis in eadem
 Causâ absolutus.

Pacto denique, ut si quem ostendi-
 mus fecisse juxta fidem datam, aut
 pactas conditiones, aut contra easdem
 Venisse

Status qualitatis absumptus est
 cum per se Infirma Causa Coloribus
 sine

Sive auxiliis aliunde corroborantur

Auxilia ista colores sive argumenta sunt quatuor

Purgatio cum negat Reus dolo factum esse, praeteritque excusationem, vel fortunam, vel necessitatis

Deprecatio cum nudè ac simpliciter miserationem explorat.

Tactatio cum culpam in alium transmittit, cuius auctoritate, jussu, minis, oratione, se impulsum contendit.

Comparatio cum ex duobus malis necessariis id se asserit admisisse, quod erat levius

In statu definitivus sic appellato quod eo definiatur quæ sit natura vel ratio huius rei et facta est, attendimus an oes adfuerint conditiones quæ probari possint talem esse qualem contendimus.

Atque hæc de locis peculiariibus
breuiter dicta sunt. nunc de Triplici cau-
sarum genere Speciatim dicendum.

De Triplici causarum genere Speciatim.

Habent singula causarum genera
suas quasi species orationum, quarum
peculiare loci Eloquentiae candidatis
Innotuerint futurum est ut inde non
leuem fructum ferant uiamq. facilem
reperiunt ad quemlibet de omni re
disciplinam.

Caput I.^{um}

De speciebus orationum
In genere Demonstratiuo.
Species orationum in genere
Demonstratiuo, sunt

Lancegericus

Panegericus

Oratio natalitia genethliaca dicitur.

Nuptialis,

Funebri,

Gratiarum actio,

Gratulatio

Lamentatio

Denique oratio qua vel discedentes aliunde, vel eodem revertentes prosequimur, et ea qua vel alio discedentes vel redeuntes cohonestamus.

Sectio i.^a

De Panegirico

Panegyricus primis temporibus fuit oratio qua habebatur apud conuentum totius Graeciae in aliqua ludorum celebritate, recentioribus qua aut in senatu, aut

in Caufis, aut in aliquo nobili Conſeſſu
apud Principem habebatur. recentiffimis
et hodie nris panegyricus appellatur —
quodcumque ~~in~~ in laudem viri cujuscumque
illuſtris habetur oratio.

Panegyrici Materiam, locos, ordinem
repetere licebit ex his quae de perſona lau-
danda tradidimus in ex poſitione locorum
generis demonſtrativi Peculiarium. p. 29

Sectio 2^a

De oratione Genethliaca

Oratio Genethliaca eſt ea quae habetur
in alicujus diem Natalem, in hac oratio
debent componi ad Latiam atque adeo non
inconſulte felerit qui ſumpſerit Exordium
a votis publicis, prelibus, feſtinitate, et
diei hilaritate.

Tum dies ipſe natalis annotabitur, qui
ſi exit ex feſtis fortunatis, aut eventu-
aliquo inſigni celebratus commemorabitur

Sin minus aut praetermitteretur oīo, aut in
 bonam partem quoquomodo detorquebatur.
~~amē~~ Indē locus, ciuitas, rāo. Commenda-
 buntur, Laudabuntur familia, parentes,
 maiorum facta praeclara, ut inde fiat-
 gradus ad ipsius laudem, cuius natalem
 diem celebramus, ut laus ista si puerū
 laudamus, petetur ab ovis uenustate, uul-
 tu et reliquā corporis confirmationes. in
 Perorāoe omnia fausta, puero parenti-
 busq; prelabimur; Imo et in pueri paren-
 tumque gratiam Vaticina uilicebit feli-
 citer. anni tempestas etiam animaduert-
 tetur, nec de mense et hora ipsa uetice-
 bitur.

hac methodo procedit pollionis Genethlia-
 con apud Virgilium Ecloga 4a.

Sectio 3a

De oratione Nuptiali

Oratio Nuptialis quā sponso
et

et sponsa nuptias gratulamur suas

In exordio causa poterit afferri cur ad
dicendum accedamus

Ma erit uel amicitia, uel affinitatis, uel
officij, quin etiam publici gaudij significatioe
has erit ordinari aliquando ut in oratioe Gene-
thliarum. adjungimus nuptiarum laudatioem
cujus repetetur confirmatio ex triplici capite,
puta

ab honestate nuptiarum, qua-
rum author Deus Immortalis

Utilitate nuptiarum, quod non sibi
unius Conjuges liberos suscipiant sed et Rei-
publica; quod conjugium est causa societa-
tis etiam inter disjunctissimas gentes, quod
non raro pacem inter inimicos conciliat.

Jucunditate scilicet in rebus
aduersis Conjuges alterius maiorem abstergit,
uel ex parte communicando leuat, aut in ~~pro~~
prosperis magis latantur quam si gaudeant
separatim

Tum fausta oia Conjugio precabitur; -
atque ut est apud Senecam ... liberos simi-
les patri similesque matri. imò eos quasi pa-
rentum oculis subiciemus, jam inde blan-
dus arduentes: juxta illud Virgilianum....

Incipe parue puer rite cognos cere
matrem

Lusitantes Ingeniose ac lusi puerili-
bus majora pollicentes.....

Cum puer heroum laudes et facta paren-
tum, nouerit, et quæ sit poterit cognoscere
uirtus.

Addes si libuerit Sponso et Sponsæ
laudatorem, quæ Conas Corporis et animi Com-
plectitur, sed de his in genere demonstratio

Poterit institui oratio per apostrophon
ad utrumque Conjugem de fide et Concordia
mutuo conseruanda

Differunt hoc nuptialis oratio, Epi-
thalamion et Hymæneus, quod oratio nuptialis
ante nuptias, Epithalamion, et Hymæneus
post

post nuptias, sed illa prosa, R&c stricta oratione
scribantur. par alioqui utrovisq; materia:
habet nuptialis carminis Exemplum apud -
Catulum de Nuptiis Selej et Thetidis: apud
Claudianum de Nuptiis Janouij et Noue;
Apud eundem Palladis et Cereae Epithala-
mion ..

Sectio Quarta De oratione Funebris.

Oratio funebris est quae habetur in
alicujus funere. Cujus exordium duci poterit
ab aliqua graui sententia de rerum hu-
manarum Instabilitate

Ab Indignatione in mor-
tem quae probos ab improbis, nobilem ab
ignobili non distinguit

Ab Exclamatione siue Comparatione

Cum expendemus quid ante-
mortem defuncti, quid in morte, quid post

mortem acciderit

Ante Mortem secundum singulas
uirtutes, uitam expendemus

In morte eius constantia et genus con-
siderantur: ut si quis patriâ causa, pro Com-
muni bono, causa Religionis, fortiter pugnan-
do, aut publicum negotium gerens, aut in
Bello occiderit, aut multis uulneribus in pre-
lio acceptisq; ceciderit, iuxta illud Virgilianu

o terque quaterque beati
Quis ante ora patrum Troja sub mœnibus
altis

Contigit oppetere

Post Mortem totius Reipublice jac-
turam ampliflabimus per Enumerationem om-
nium ordinum, et eorum quibus mors illa
fuerit luctuosa, ut inde Commiseratio dolore
permixta consequatur: quamquam enim
totam orationem desupergi Quædam monia oporteat,
tamen hoc loco usurpatur maxime, nempe
ut sit pro peroratione, nisi et Consolationem
subtexere uolueris, cum adhortatione ad Super-
stites, ut defuncti mores, uirtutes, et
præclarè

præclare facta sibi proponant Imitanda.
 Statius libro 2º sylvarum scripsit Epicedion
 cithaci. habes Exemplum apud Virgilium
 Tulij Caesaris Epicedion cum apoteosi sub
 personâ Daphnidis. Ecloga quarta.

Sectio 5^a

De gratiarum actione

Gratiarum actio est quâ accepto
 Beneficio gratias agimus

Ordinur testificacoe voluptatisq^m
 ex accepto Beneficio percipimus

Reliquum oracōis Corpus tribus partibus
 Constat

Laudatione dantis quam repetes ex
 genere demonstratio

Amplificatione Beneficij seu rei acceptæ
 per adjuncta et circumstantias; Cujus rei Exem-
 plum extat apud Plinium sub finem Pane-
 gyrici

gyvili, ubi Consulatum sibi a Trajano Collo-
 latum amplificat. idem sub ejusdem Pariegy-
 rici pene medium, datū P. R. Congiarum ex-
 agerat.

ANIMI grati memorisque sollicitudo:
 Ciceronis oratio post reditum ad quirites: post
 reditum in senatu: idem pro Marcello: Epis-
 tolā 4ta Libri 3ⁱ. Et gratiarum actiones.

Sectio sexta.

De Gratulatione ~

Gratulatio est oratio quā significa-
 mus alicui gaudium nostrum de bono quod
 velens adeptus est

Ordinemur ab eā ipsā significatōe
 gaudij

Extollemus deinde bonum ejusmodi:
 et quidem si exit eximium, meritum fuisse
 ejus qui accepit, affirmabimus: si leve fuerit
 dicemus meritis accipientis non respondere,
 sed esse gradum ad majora et praestantiora

Laudabimus industriam et ratiōem quā
fuerit assequutus

Preca bimur ut felix faustumque-
sit ipsi, ipsius amicis, et Reipublicæ

adhortamur ut ad maiora Con-
tendat. uide Ciceronem Epistolā sextā et
nonā libri duodecimi: septima, octaua, no-
na, libri decimi quinti: ad familiares Episto-
lā uigesimā libri decimi quarti ad Atticum

Sectio Septima

De Lamentatoriā oratione

Oratio Lamentatoria siue constat
partibus

EXAGGERATIONE accepti mali quā
consequimur ut leniatur dolor, excite-
tur commiseratio in illum cuius casum deflemus,
odium in eos per quos calamitas uenit pre-
sertim si maleuoli atque improbi existimantur.

Triestione

In **jectione** metus in aliorum animos
quos eodem casu posse Conflictari dicemus;
quo Conflictantur illi quodum casum defle-
mus; hinc enim fiet ut de miseria aliena
magis doleant, et libentius laevantem succu-
vant.

In **Peroratione** fortunam felicito-
rem precabimur, et spem ad futurum con-
solando faciemus. Consule Tullium Libro
Quo? Epistolam de 1^a qua? et libro dec. quo?
Singulis ad Terentiam Epistolis

Sectio 8^a

De Reliquis orationibus
in Genere Demonstrativo
Discedentes aliqua ex loco
significamus. iis quos relinquimus non-
sine acribo sensu nos ab eorum societate
diuelli ~ ~ ~ ~ ~

LOCUM ex quo proficiscimur laudamus iis partibus quibus laudari solet Regio, Ciuitas &c quaderet orationis Epidicticae praecepta Consules: profitemur nos nunquam fore immemores eorum quos hic istic amicos et beneuolos experti sumus

Commendamus liberos si quos habemus, affines, familiares, cognatos: fausta oia oibus precabimur.

Redeuntes domum ex aliqua peregrinatione, genium loci praesidem salutamus: agimus Deo Immortali gratias de felici nostro reditu.

Significamus quoties, et quam ardentem reditum optauerimus dum subiret absentes Ciuium amicorum et parentum reuerentia.

Laudamus ipsum locum ex praeceptis Epidicticis. ~ ~ ~ ~ ~

Incolis ipsis bene precamur et nostram oibus in rebus operam pollicemur. habes exemplum in oratione quam habuit — Cicero post reditum in senatu.

Aliquem ex aliquo loco discedentem sic prosequimur.

Si Discedat inuitus aut pulsus, testamur dolorem nostrum, in mores temporum indignamur, in fortunam inuehimur, res etiam inanimas obtestamur.

Si Lubens discesserit, uel alicujus legationis obeunda, uel honoris consequendi gratiam gratulabimur exeunti, eumque laudabimus ad suis beneficiis, in ciues, in amicos, in Rempublicam collatis.

Utrumque precabimur ut nostri absens meminerit, quod et in uicem facit utrosque pollicebimur: utrique fausta precabimur, illi pro breui reditu, huic pro felici Rerum Successu.

35
55

Hoc genus orationis Graeci προτι-
τιχοι uocant, cuius exemplū uide apud
Statium tertio Siluarum libro: Ethioratij
decimo carmine ode 3^a

Redeuntem aliquem ex aliquo-
loco faustis exclamātibz Excipiemus, dicemus
Redeunti, Caelum, terram, Rōes aridere et
fauere

gratias agimus Deo immortali de
felici reditu

Hortamur ut bonisq^{ue} auibus suis
penatibus succedat, domum, familiares,
amicos affines uideat &c totum colloquio
et amplexibus fruatur &c

Significamus quantū nos ab-
sentis desiderium tenuerit

Obtestamur ut nunquam disce-
dat, sed nobiscum ualens, manens, florens,
clarus diu, probatus apud bonos, etatem
longissimam ducat

Habes Traiani Romam Redeuntis-
faustas inter populi acclamaciones, descrip-
tionem in Panegyrico Slinij

Caput 2um

Species orationum

In genere Deliberativo sunt,
Suasio et Dissuasio de qui-
bus alias dicemus

hortatio et dehortatio

Commoatio

Commendatio

Concitatio

Conciliatio

Setio

consolatio

Sectio 1^a

De hortatione

hortatio est Suasio cognata, imo est pars

extrema suasio habetq; plus affectu^{um}~~um~~
quam vāum.

AMOREM in primis excitabi-
mus illius rei ad qm hortamur: id que
dū difficulter consequemur, si piā, iustā,
utilem, gloriosā demonstrabimus ēē, —
dignā deniq; quā suscipiat adolescentē
nobili, aut sene, aut alio quo vis. Si
personam expendemus, huius laudem —
obiter licebit delibare, et quidem si fuerit
adolescens, apertius, si maiorior aetate —
parcius laudabimus.

Quin etiam amorem et benevolentiam
illi concitabimus cuius cōa veni suscipit,
et vicissim odium atque invidiam in
quem suscepimus cupimus.

Erit etiam locus emulationis gignen-
da, cum aliēdū virtutis commemoratione,
tum propositis maiorum exemplis.

Spes praemiorum proponitur ut ve-
fortiter ac celeriter suscepta, negligatur
malorum Impendentium timor.

Ostendemus rei faciendae necessi-
tatem cum facilitate Coniunctam.

Concludetur obtestatione

Porro si argumenta ualidiora libue-
rit ad mouere et repetere, licebit ex his
locis quos supra tradidimus in Tuasione

Occurrunt hortatoria apud poetas
et historiarum scriptores: apud Tullium
Epistolis libri decimi et sequentium usq;
ad uigesimum Et hortatoria

hortatoria opponitur dehortatoria
qua petitur a contrariis affectibus, et
cujus exemplum insigne repetes ex
Luij loco lib. 23° in Persona Calauij
filium suum ab annibale occidendo -
dehortantis

Sectio 2^a

De Commonitione

Est prudentis monitoris, eum quem
uelit corrigere sibi facere Beneuolum;

faciet autem si præmissâ Laudatione
 se in ejus animum insinuaverit, si —
 amore atque officio profiteatur se addu-
 ci, si ejus culpam excusare uideatur, sit
 tamen ut talitè exprobret, sed maxi-
 mam loco, tempori, sociis, suavioribus,
 et ministris partem attribuat: tum
 admissa rei aut culpa turpitudinem
 subjiciet oculis, pœnas, pericula, ac-
 talia hujusce modi præponet, quibus-
 metus inculci solet, atque animus deter-
 veri.

Sectio 3^a

De Commendatōe

In Commendatōe prætermittetur ~~laus~~
 laus ejus cui aliquem commendamus.
 Causa Commendatōis exponemus: ea uero
 petentur,

A PERSONÂ Commendantis si-
 fuerit amicus, necessarius, propinquus
 A 6 eo qui commendatur si dignus ejus-
 modi gratia, si honesto loco natus ^{plebe}

pietate, doctrinâ, prudentiâ, et ceteris uir-
tutibus insignis, uel si disertus, egrus, pa-
rentibus orbatus, cum cum sensus ab Inimico,
Tactatus a fortunâ.

Ab eo cui commendamus, hi humanitatis
plurima, si bene merendi naturâ cupidus,
si affinitate aut familiaritate nobis con-
iunctus

Petuntur etiam Râtes ab ipsâ re, si
per se honesta, gloriosa, utilis, facilis.
desert autem quam plurimum ut amice
petamus et blandè quale ē Didonis ad-
Æneam: Virgilij Æneidos libro 4°.

— per spem surgentis Tuli
Per connubia nostra per in castos hymæneos

VIDE Ciceronem toto libro Epistola-
rum centesimo vigesimo primo

Si commendâri respondere uolueris,
Quarta ad Atticum Epistolâ: Secundâ
libri primi. ~ ~ ~ ~ ~

Sectio Quarta

De Concitāōe et Conciliāōe

Concitāō tota consistit in descriptiōibus verum, prosopopæis, et aliis figuris, quibus ira et odium concitari solent.

Conciliāō fit significatiōe amoris et beneuolentiæ illius quem conciliare uoluimus, laude nostri modestâ et prudenti ut non indigni quæsitâ gratia uideamur

Ciceronis 4^a et 9ª epistola libri 10^{mi} tertij Conciliatiōum exempla sunt

Sectio Quinta

De Petitione

Petitio uel apertè et libere fit, uel cum pudore ac metu.

Si aperte petamus primò illius a quo petimus Captanda erit beneuolentia, siue a personâ istius quem suis laudibus ornamus

vimus ab ea praesentim uirtute quae nobis
fauet in praesentiarum, hinc a persona
nostra, significatio bene affecta mentis, et
observantissima.

Præponemus rem de qua agitur
suadebimus ab,

Utiles,

honesto,

facili,

opportuno &c

gratum animum Pollicebimur

his partibus constat oratio Junonis
ad Aeolum primo Aeneidos quam sic in-
cipit uersu sexagesimo nono

Aeole (namque tibi diuum pater atq;
hominum Rex
Et melle re dedit, fluctus et tollere uento)

Ecce praemissam laudationem, sequitur
petitionis propositio

gens inimica mihi Tyrrhenum nauigat aequor
Ilium in Italiam portans uictosque Senates

Tum suadet a facili,
 Incute vim ventis, submersasque—
 obvire puppes,
 Aut age diuersas et disjice corpora ponto
 Denique quatum animum et merce-
 dem pollicetur.

Sunt mihi bis septem præstanti cor-
 pore Nymphæ,
 quarum quæ formâ pulcherrima de Jopeia^æ

Sectio Sexta

De Consolâoe

Hujus uariæ sunt ac propè infinitæ
 rationes pro variis casibus quibus hæc uita
 conflictari solet: atque adeo cum esset
 longum argumenta singula singulis cir-
 constantiis ac euentibus accommodare, præ-
 cipua sat erit sigillatim deliberare: sunt
 autem illæ

Ut Eleuemus acceptum in commodum,
 ac uerbis quam fieri poterit suauissimis
 leniamus.

Ut aliquo insigni commodo comprehendasi
Calamitatem ostendamus.

Ut humana uita conditorem, quæ ab
oī parte beata eē o potest, oculis pro-
ponamus.

Ut Commonstremus ignaui eē animi-
dolore frangi, et se maiori frustrareo
Exerciciandum permittere.

Ut significemus eam esse doloris natu-
ram quæ malum non minuat sed potius
augeat.

Ut proponamus exempla eorum qui
similia tolerunt patienter.

Erūt prudentis oratoris loca et reli-
quas ei/constantias accommodare ad per-
sonam eam quam consolatur. est enim
Cum dolor impetu frangi uelit, Est cum
Hactari molliter, et sensim demulceri-
ut in recenti luctu

Ista magis exemplis qm præceptis il-
lustrabuntur.

Itaque adi Senecam Consolatorius
ad Solibium

ad Dolibium, ad Marciam, et Eluiam; ut
nihil dicam de Boetio qui librum elegan-
ter de Condolacoe scripsit: ut omittam -
Ciceronis Epistolam decimam quartam et
decimam quintam libri Quinti ad Fa-
miliares.

Caput 3. ^{um.}

De speciebus orationum
In genere iudiciali

Iudiciale genus has habet
species,

- Inuectivam,
- Obiurgationem,
- Expostulationem,
- Exprobrationem,
- Purgationem,
- Deprecationem, ~~~~

Sectio 1^a

De Inuectiuâ et oburgatõe

Inuectiuâ et Oburgatio nullâ
re differunt, nisi quod hæc ab amico,
illa sæpius ab Inimico proficiscitur,
atque adeo utriusque tractandæ vâo
similis

Proponemus crimen de quo
agitur.

Exaggeramus ab ipsâ re cuius
indignitatem oculis per hypophorismum
representamus.

Ad illius personâ qui rem admisit,
dicemus fecisse quod esset ab istius eta-
te, genere, conditiõe prorsus alienum:
Exponemus quantum omnium animos
a se hoc facto alienârit

Perorabimus hortando ut
referat se ad meliorem frugem. Ciceronis
oratiões in Vatiniū, In Sesonem in In-
tonium totidem sunt Inuectiue.

Sectio secunda —

De expostulatione.

Expostulatio ~~est~~ oratio perquam
de accepta injuria querimus uehemen-
tius

Ordinemur significatio nostra ad-
mirationis unde euenerit ut is apud
quem expostulamus, tot a nobis collata
beneficia aut fuerit oblitus, aut negle-
xerit; ea obiter commemorabimus.

Injuriam acceptam beneficio-
rum collatione amplificabimus. —

Significabimus quantum ex
hoc facto doloris hauserimus.

Refutabimus per occupationem
quæ prætexti ab illo prout exclusiones.

Statuemus eum iudicem quæ
pena alterum qui in eadem causa fuisset
putet.

Fin gemus arbitrarî nos impro-
benter

dentur ab eo factum; profitebimur
nos non ideo inimicos esse illi factos, —
imò obliuisci uelle quidquid est illud, mo-
dò quomodi se in posterum adtineat.
vide Ciceronis epistolas libri primi-
ad familiares.

Sectio 3.^a

De Exprobratione,

Purgatione,

et Deprecatione. ~

Exprobratio nulla uedit
fert ab exostulatione nisi quod
illa apud Inimicos et Ingratos: —
apud amicos exostulatio habetur.

CONSULE Ouidium epistola Me-
dea ad Iasonem: Ciceronem libro —
Quinto ad familiares, epistolâ 5.^a:
Virgilium Quarto Æneidos oratione
Didonis ad Æneam, quam sic incipit
uerba

versu Helentesimo Sexagesimo 4°....

Nec tibi diua parens generis, nec
Dardanus Author,

Perfide, sed Iuvvis genuit te Cauti-
bus horrens

Caucasus, Hyrcanæque admovunt
vbera tigres

Quæ dici possunt de Purgatione,
repete superius ex stata qualitatis
assumptivo. Cæterum hujus exemplum
vide in Ciceronis libro 2° Epistolæ.

Deprecatio fieri debet opportuno-
tempore, et per idoneas personas.

In hac aut locis purgationis utimur,
aut Confugiemus ad clementiam

Hæc in Ciceronis oratione pro Lig-
vio exemplum sane egregium. atque
hactenus de generibus dicendi specia-
tim

Caput Vnum De Affectibus.

Regnat in affectibus eloquentia, et ius quidem male nouit naturam eloquentiae, qui affectus ab oratoris officio excludi uoluit: Huic incumbendum oratori est, ut animis auditorum uim afferat, tendit semper ad uictoriam qui dicit. Si ratione uinci non potest affectu uincendum est. Iudex Imperitiosus aut pertinax semper fallendus est ne erret saepe e sua mente ut affectum adducendus est ut ad equitatem et ueritatem reducat. qui ueritatem uiam depulsus est ad eam nisi alio flexu reduci non potest. probationes quidem efficiunt ut causam nostram meliorem esse putent iudices; affectus praestant, ut etiam uelint et id quia uolunt credunt quoque; nam cum irasci, fure, odisse, miseri, capere agi, iam rem suam existiment, saepe

Judex occupatus affectibus omnem-
Cognoscenda causa rationem amittit.
Estu fertur, ac uelut rapido flumine, ob-
sequitur. Sic ut quid sentiat sedens ad-
huc et audiens, ipso uultu, ipsis oculis
tacite confiteri uideatur. in hoc igitur
se se exerceat orator ut ualeat affecti-
bus sine quibus quodcumque dicturus est
frigida, Infirma, Ingrata, etiam
uideantur, in his etenim totus eloquen-
tia uelut spiritus, atque animus con-
tinetur.

Sectio Prima

Quid sit affectus et ^{plex} motus.

Affectus est animi concitatio quae
quis impulsus, aliquid uehementius-
uel appetit, uel auersatur.

Hic loquimur de affectibus gene-
ratim, et quidem o philosophice, sed
Rhetorice quatenus illi ad persuasionem
conferunt.

Duplex affectuum genus, aliud pathe-
ticum

ticum, aliud Ethicum.

Patheticum est in quo uno regnat oratio uehemens ut procella, incensum flumen, incitatum, ut torrens sonat, fulgurat, perturbat sedatos animos, — segnes impellit, frigidos accendit, oblectantes rapit: **Habet** sedem principalem in peroratione, et circa iram, odium, fere totum uersatur. in hoc genere oratio durior debet esse, contorta, et uehemens, abrupta, inflammata, — præceps numerus, durior sonus, et collisio uerborum ad perior. Rujus generis uaria sunt exempla, apud Ciceronem pro Quintio, pro Amærio, et in uerrem &c —

Ethicum est ad naturam, ad mores, ad oem uitæ consuetudinem, accommodatum, ^{com} iucundum, et ad beneuolentiam conciliandam paratum, adeoque aptum in exordiis uibileues affectus requiruntur. tale illud pro Calpurnio n.º 5.º et 18.º.... **tecum** At uatine agam

leuius, quod et pudor moderatus orationi
mea, et meum erga te parentemque huius
beneficium huius non debeo, illud ta-
men te esse admonitum uolo &c. Eius-
dem generis est tota ferè oratio; cum
enim Cælij causa esset lubrica et diffi-
cilis, non debuit orator ita uehementer
in affectus erumpere, sed iudicium ani-
mos sensim sine sensu mitigare per
affectus leniores.

HOC secundum genus quia mitè ac pla-
cidum est, ita etiam oratori mores iucun-
dos, et amabiles esse oportet, ut optimè af-
fectu uti possit, aut saltem tales esse
credantur. sic enim proderit suis causis,
quibus ex suâ bonitate faciat fidem,
nam qui dum dicit malus uidetur ubiq;
maledicit; quare ipsum etiam dicendi ge-
nus esse debet placidum et mite; nihil su-
perbum, nihil elatum desiderat. propriè,
iucundè, credibiliter dicere opus est, ita ut
flectere ora ex natura rerum verumque;
uideantur

uideantur, idēq; debent esse suaves mollesque numeri, complanata iunctura, et longa periodi.

Utrumque genus aliquando sic miscet, ut alterum ab altero temperari sit optimum, adeoq; ex illa lenitate quā audientes concitemus ad hanc uim quā eisdem excitamus, oportet influat aliquid. exemplum vtriusque habemus pro Caelio a nō. — trigesimo tertio ad trigesimum nonum... ubi primo grauis est Appij Cæci ad elaudium oburgatio. mox lenior Publij Claudij ad eundem monitio: iterum Seueri Cuiusdam parentis peroratio mox leuis aduersus Caelium inducitur. in utroq; genere uersatus esse debet orator perfectus, quidam quædam causa, quidam pariter loci causarum minores affectus postulat, quidam uero grauiores.

Cum enim oēs non possint excitare illos motus grauiores, quia uel ætas uel causa non postulat, uel auctoritas,

uel vires Eloquentia deficiunt, necesse
est ad leniores affectus Confugere, qui-
bus, ut pote occultioribus, et dulcioribus
Capi nos ac deliniri facilius patimur
tunc enim non uinci vapique, sed
sponte nos dedere, et libenter ad ora-
toris sententiam accedere uideamur

HINC posset in singulis affectibus tria

Considerare, nempe,

Oratorem qui mouere debet,
deinde,

Auditorem qui moueri debet,

Res postremo e quibus affectus est-
hauriendus, hæc tria diligenter Explicemus.

Sectio 2^a

Quid Spectandum in Oratore qui
mouere debet

In oratore præter spiritum, et impulsu
Dei Cujus unius est mouere animos (Si de
Sacris Concionibus agatur) necessaria sunt,

Primo,

Sapientia uel saltem sapientie
existimatio: Secundo

Virtus et probitas, maxime uero sancti-
tas et iustitia, uel saltem existimatio: tertio

Conditio et auctoritas dicentis cui
plurimum faciet etatis maturitas, illi senim
se duceos permittunt hoies. quarto,

Eloquentia grandis et nervosa,
incitata, uehemens, rerum copia et dignitate
inducta, in amplificatioe non mediocriter
uersata. accedat oportet uocis laterumque
firmitas, affectuum contentioni par; his au-
tem uirtutibus adjungi debet ultima proxi-
maque ueluti dispositio, similitudo affectuum
que potentissima mouendorum animorum-
ratio e. nam in sciendis affectibus hoc caput
est summa, ut orator prius commoueatur eo
affectu ad quem uult auditorem accedere, et
uero plus motus animi, plus moeror, plus dolor
oratoris quam oris ars ualeat. hoc uos doceo, inquit
Antonius

Antonius, libro 2° de oratore n° 187...
 ut in dicendo, irasci, ut dolere, ut
 flere possitis &c

Exultat hae in re Fabius: is enim
 libro sexto Cap. 2°, sic habet.....
 quid est aliud causa ut lugentes utique
 in recenti dolore disertissime quoddam ex-
 clamare uideantur et ita non unquam
 indoctis eloquentiam faciat, quam quid inest
 illis uis mentis, et ueritas ipsa mouum;
 quare in his quae uerissimilia esse uolumus,
 sumus ipsi similes eorum qui uere pati-
 untur affectibus, et a tali animo proficis-
 catur oratio qualem facere Tullium uolet.
 an ille dolebit cum audiet me, cum hoc
 dicam, haud dolentem, irascetur, si nihil
 ipse qui iram concitem? idque exigij
 simile putatur, si uis agenti, oculis lachri-
 mas dabit: fieri non potest, nec incendit
 &c

VERO quomodo fiet ut afficiamur
 (neque enim motus in nostra potestate)

respondet fabius eum qui nouerit Imagines
 Verum absentium, ut eas Cernere oculis, et
 praesentes habere uideatur, forte in affectibus
 potentissimum Sicut Roem occisum que-
 rar, non oia quae in representanti acciderit Cre-
 dibile est, in oculis habere? &c

In eadem sententia praclare quoque
 notatius In arte poetica

Si uis me flere, dolendum est
 Primum ipsi tibi: hunc tua me Infortunia
 laedunt: .. cetera uide.

Sectio 3.^a

Quid Spectandum in Personis
 Quae affectu mouenda sunt.

Cum tota dicendi facultas ueretur ad
 auditorem Cupus iudicio, ac permotioe uicto-
 riam finemque consequatur, tota proinde
 est ad auditoris ingenium, mores, Confor-
 manda maxime sapientiae quae animi Conci-
 pendi partes suscipit; quidam difficillime,
 alij non nunquam permouentur, alij facili-

ita, alij misericordiae, quidam uehementius,
nonnulli leuiores tanguntur

Id ergo in primis prouideat orator
diligentissime, apud quos agat, quod sit
eorum ingenium, quae natura, quae
Indoles, quae Educatio, qui sexus, quae uita
conditio, uno uerbo; quibus moribus in-
structi

MORES autem auditorum specten-
tur aut sigillatim, uel uniuersae; sigillatim
quidem mores cuiusque proficiuntur,
uel ~~ex~~ eius natura, uel ex ingenio et Indole
uel ex Educatione et Consuetudine. Infinita
foret disputatio si singulorum esse expli-
canda natura, neque uero singulos-
seorsim orator, sed una oeco permouere
aggreditur.

Itaque mores si uniuersae spectes,
cognoscuntur, oriunturque uel ex natu-
ra nascitur, alij enim gallosum, alij Ita-
lorum mores sunt. uel ex fine rerum pu-
blicarum: nam Democriti finis est libertas,

Aristocratice sunt ea quæ ad instituta
legesque Ciuitatis pertinent. Monarchia
bonum commune. ut igitur ad hos fines
singularum instituta, leges, moresque
Ciuitatum referuntur, ita oratorem et
affectus ad eosdem debet accommodare
orator. uerbi gratia, eos qui sunt in sta-
tu populari, amore libertatis commouebit.
qui in statu Monarchia, amore boni com-
munis. Ita et de aliis.

Tam uero mores hominum ejusdem
gentis, nationis, ac Reipublicæ, quatuor
modis considerari possunt pro quadru-
plici oratorum genere et discrimine: nam
ex diuersis affectibus, habitibus, ætate, for-
tunis diuersi hominum mores nascuntur.

Affectibus mores plerumque
Immutantur: nam aliud suadet amor,
et aliud ira.

Pro habituum quoque uarietate uarij
sunt

Sunt mores: aliter enim affectus est
justus, aliter Injustus

Etas alios etiam mores facit, alij
enim sunt juvenum, alij virorum,
alij senum.

Postremo mores diversi sunt
vires fortunæ, sic alij sunt mores no-
bilibium, divitum, potentium, alij igno-
bilibium, pauperum, et plebeiorum.

Itaque cum varij sint affectus, pro
istâ virorum varietate, mores suorum
auditorum diligenter debet inspicere
orator, ut ad eorum naturam affectu
commouendorum virem omnem ac-
commodet. illud etiam oī studio et cogi-
tatione conari debet orator qui movere
vult ut odoretur sagacissime quid
sentiant auditores, quid sperent, et quo
posse deduci oratione videantur. ~ ~

Sectio 4.^a

Quid Considerandum sit in Rebus ad Commouendos ~ Animos Idoneis ~

Omnis affectus nascitur ex solum
opinionibus boni, uel mali, quod accidit, uel
accidere solet: sed etiam ex Consideratione
personae cui uel a qua Bonum illud uel
malum accidit, uel accidere debet; itaque
fit ut quanto magis Bonum illud aut ma-
lum apparet, quanto honestior et amilior
persona quae afficitur, quanto dignior aut
Indignior persona quae afficit, tanto gra-
uior et uehementior affectus oriaitur.

PINC planum ē duci a rebus et
personis affectus, et in his Considerari
oportere quid fauorabile, quid Inuidiosum,
quid miserabile, quid Inuisum, aut alias
verum aut personatum, temporum etiam
aut locorum sit Constantias; uerbi gratia

facinoris alijus atrocitatem exago-
 gerare uolens ad mouendos animos,
 exponam quod factum sit, a quo, in qm,
 in quo animo, quo tempore, quo loco,
 quomodo, denique ea dicam quibus si
 Iudex essem, maxime commoueret.
 pulsatum aliquem querimus, de ve-
 ipso primum dicendum est, tum de
 persona qua uiolata est, si senex, si
 puer, si magistratus, si bene de Repu-
 blica meritis, deinde de eo qui Injuri-
 am Intulit, si uilis et Contemptus, uel ni-
 mium potens, a quo hoc maxime fieri
 oportuit, deinde reliquas Circumstantias
 persequemur, ut si die Solemni, aut
 quo tempore iudicia Rujus uel maxime
 exaggerentur, item si in templo, si
 in Concione, si non ex uoce, in a, si
 plus uideri potest uoluisse qm fuit, si
 grauitur, si Contumeliosè.

Item uolens aliquem defendere
 uel ab ejus personâ miseris ^{ex citare} diuinis

excitare, ejus dignitatem, nobilitatem,
 studia, merita majorum, commendata
 ejus labores, pericula, mortem pro Re-
 publica susceptam commemorabo. ejus
 miseriam et calamitates, et praeterita,
 futura, praesentisque fortunae imagine
 demonstrabo. Sic subiabo ipse illius
 personam. ita Cicero Pro Milone.....
 modo illum induam querentem, ob-
 testantem, gementem, dummodo id ex
 persona decoro fieri possit: et squallo-
 rem addam, et solitudinem patrum,
 propinquorum, producam familiares,
 uxorem, liberos, ut pro se puerorum
 tristitia, mutus aspectus, inuitis etiam
 iudicibus misericordiam extorqueat.
 denique oēs affectus implebo. haec
 oīa, Tullius ut ait, non tam ingenio,
 quam dolore quo potissimum ualebat,
 perficit in suis perorationibus pro Ame-
 rino, Pro Fonteio, Murenâ, Plancio,
 Milone, Philodemo, denique pro Gaio

MOS erat antiquis oratoribus, ipsos
 quos defendere, squalidos perducere,
 coram iudicibus, ostendere cruentos
 gladios, uestes sanguine perfusas, item
 vulnera resoluere, et uerberata corpora,
 in medio foro, exnudare: nam ejus-
 modi verum ingens preteritumque vis est,
 et animos auditoris uelut in rem pre-
 sentem ducunt: sic Populus R. Egit
 furorem, toga C. Caesaris ab Antonio
 prolata in foro cruentata: nam
 uestis illa sanguine madens ita re-
 presentauit Imaginem Caesaris, ut non
 occisus Caesar, sed tum maxime occidi
 uideretur

Sectio 5^a

Quomodo, quibus locis, quibus
 figuris, quo genere orationis
 ~ Moueantur affectus. ~

In mouendis affectibus non
 opus est argumentatione nam argumen-
 tatio tenet intentam ac ueluti pregefac-

mentem ut nullus facile subriperet et
 auferre eam possit affectus. propterea
 cum sedatum et Coactum sit ipsum
 argumentandi genus, turbulenta, ac
 libera affectuum cogitatio. minime con-
 uenit et illa argumentandi quies rapi-
 endis extra se auditorum animis ac-
 commodata non est: Saltem quoad
 argumentatoris famam, quod, quoniam
 brevis est et quieta, et magis ad docen-
 dum animum quam ad mouendum
 idonea, raro, aut fere' nunquam in
 affectus cadit. Certe' amplificatio sine
 qua uix potest excitari affectus, testa-
 Cicorone, nihil est nisi quoddam
 uehementis argumentatio, quod tamen
 in affectibus latet, et impetu uehe-
 mentiâque dicentis sic obruitur, ut
 Expositio similior quam argumenta-
 tioni esse uideatur.

Loci unde prout duci affectus, sunt,
 Turpe,
 facile,

ju. eundem

Iucundum,
 molestum,
 Utile,
 inutile,
 necessarium,
 Indignum,

Propterea nullus est fere locus
 ad mouendos affectus Inutilis, præ
 cipue tamen sunt,

Definiciones Partium, &
 Enumerações

Causa,
 Effecta,
 Contraria,
 Similia,
 Adjuncta,
 exempla,

Quo loco nullus est uberior, nec com-
 mouendis

De Cognitione
modestum
Vile
necesse
Ingenium
Proprietate
Definitio
Causa
Effectus
Contraria
Similia
Abundantia
Exemplum
De Cognitione

...
 ...
 ...

...
 ...

...
 ...

...
 ...

...
 ...

...
 ...

...
 ...

...
 ...

...
 ...

...
 ...

...
 ...

...
 ...

...
 ...

...
 ...

...
 ...

...
 ...

...
 ...

...
 ...

mouendis affectibus accommodatio,
his adducuntur figurae graues ubi sunt
illae, scilicet,

Exclamatio,
Detestatio,
Dubitatio,
Execratio,
Apostrophe,
Anthitethon,
Et praesertim sermo lināo
quae est prosopopeia de quibus dicemus
3.^a Rhetoricae parte.

Sectio 6.^a

ubi, Quando, utendum
~ Affectibus ~

Et si affectus in omni genere,
fulsi esse debeant, proprium tamen
locum habent, in illis partibus, quae,
et si nihil doceant arguendo,

tamen commouendo proficiunt plurimum.

Igitur erunt motus in exordio, sed leues et placidi, at uero in peroratione licebit totos affectus effundere atque consumere, modo tamen id causa postulet: Sunt enim parua quaedam causa in quibus non est adhibenda haec dicendi facies

Notandum est in affectibus precipuos et in dicendo maxime usitatos esse,

Amorem,

odium,

Tracundiam,

Inuidiam,

misericordiam,

Spem

Laetitiam,

timorem

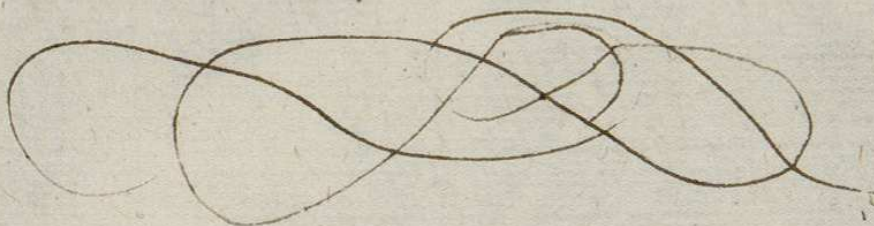
Timorem,
 Molestiam,
 Sudorem,
 Indignationem,

Porro affectuum omnium exempla
 inuenies in uno Cicerone prope Infi-
 nita: nullum est enim eorum genus
 quod non feliciter exprefferit, atque ex-
 hauserit; clariorum effectuum exem-
 pla accusationes suppeditabunt, mi-
 tiorum defensiones.

Finis Prima
 Partis
 Rhetoricae

Rhetoricæ
pars
Secunda

10

Victoriam
Pudorem
Invenit
Victoriam
Pudorem
Invenit
Victoriam
Pudorem
Invenit

Virgile naquit en un Village nommé Andes proche de Mantoue, de là il alla à Naples à l'âge de 12 ans, où il aprit les lettres humaines et la médecine. Il employa 3 ans à composer les Bucoliques, 4 ans pour les Georgiques, et 12 ans pour les 12 livres de l'Eneide. Il mourut à Brindes. Voici son Epitaphe qu'il fit avant sa mort Mantua me genuit Calabris opus et tenet nunc Parthenope, cecini Pasca rura duces.

rue S. Jacques a l'étoile

Rhetorica

Par Secunda

De Dispositione

Dispositio est verum Inventarū
Artificiosa in ordinem Collatio

Sine dispositione inventio nihil valet,
neque enim fusis omnibus membris statua
sit, ni collocetur, et membra etiam leuiter
loco mota perdunt usum quo uiguerunt:
et turbatus exercitus sibi impedimento est.

Oratio carens ordine tumultuetur
necesse est; nam non coherens sibi multa
repetit, multa transit, errat, uagatur, et
casum potius quam consilium sequitur.

Dispositio duplex: altera est part-
ium orationis: altera argumentorum.

de argumentorum dispositioe dicemus
in Confirmatioe: nunc de Dispositioe
Partium orationis agendum e. partes orationis
A Rhetoricis quatuor vulgo assignantur.

Exordium,

Narratio cui diuisio annectitur

Confirmatio, quae Confutationem
complectitur

Peroratio. ~~~~~

Caput I.^{um}
De Exordio
Sectio I.^a

Quid et quod duplex Exordium.

Exordium est prima pars cau-
sa in qua scopum orationis indicamus,
et auditoris animum preparamus.

Scopum orationis indicamus pro-
ponendo generatim quibus de rebus dicturi
sumus.

Preparamus animum auditoris

efficiendo ut beneuolē, ut attentē, ut dociliter audiat, quod quidem si aperte fiat principium, si occultē et subdolē, insinuatō nominatur.

Atque adeo duplex ē exordium: principium: et Insinuatio auditor debet effici beneuolus, attentus, docilis; beneuolentia autem Conciliatur a personā nostrā, a personā aduersariorū, a personā iudicū, a Rebus ipsis

Sectio 2.^a

Quomodo Comparatur beneuolentia a Personā nostrā.

Primo quidem Comparatur a Personā nostrā, si dicimus adductos esse nos fide et misericordiā, si nostra merita modestē extollimus, maximē uero charitatem in patriam, iustitiam, amorem pacis, humanitatem, et alias id genus uirtutes

Secundo a personā eius quem defendimus

fendimus, si exponimus ejus Incommo-
das, inopiam, sollicitudinem, Calami-
tatem, si iudicium fidem et equitatem
Imploramus

Tertio a personâ aduersariorum, ex-
aggerando eorum crudelitatem, nequitiam,
Impudentiam, nimiam potentiam, Super-
biam, auaritiam, Indignitatem, Igna-
uiam, et alia ejusmodi.

Quarto a personâ iudicum quos lau-
dabimus modeste et causam nostram op-
portune: eorum quoque mores cognos-
cendi erunt, ut assumantur in causam
si Competunt; uel mitigentur si repug-
nabunt.

Item detrahendæ illis uel confirman-
da opinio, quam solum attulisse uidebun-
tur: aliquando uerò melius est illis amo-
uendus: aliquando adhibendus: et is qui-
dem, uel fauorabiliter, quod sæpè: uel ad-
pote et minaciter, quod raro; denique sem-
per iis insinuandus leuiter est affectus
causæ nostræ conueniens.

Quinto denique a re ipsa, si crude-
lis, si infanda, si praeter opinionem, si
miseria, si ingrata, si indigna, si noua,
si denique ejusmodi restitui sanarique
non possit. Rarum autem rationum infi-
nita exempla reperies in exordiis apud
Ciceronem, praesertim in orationibus
pro Quinctio, pro Amærio, Silla, Flacco,
Planctio, Muræna, Sextio, Cælio, Milone,
&c.

Sectio 3.^a

Quib. Reb. Attentio Conciliatur.

Attentum auditorem faciunt res mag-
nae, admirabiles, jucundae, auditorum proprie-
tatem magnitudo periculi, innumeratio malo-
rum consequentium, ampla promissio,
rei commemoratio, dubitatio, deprecatio,
et alia id genus. plena sunt exemplis Cice-
ronis exordia.

Si Aristoteli credimus, non semper
prodest, attentum auditorem facere,
quamobrem multi ad risum conantur.

auditorum excitare, quo ab ingentiori
 attentione illum auertant; sed uero cum
 causa est difficilis, tum nulla ratione def-
 fendi potest, uel cum infirmis tantum
 argumentis nititur (neque enim intacta
 relinquere aut dissimulare oportet) auer-
 tendus est iudex ab accurata argumen-
 torum perpendione, ut cum argumenta
 nostra negligentius acceperit, proboasse
 uel refutasse nos putet. Ea quae nequa-
 quam probata aut refutata esse cog-
 nouisset, si attentius examinasset, hoc
 artificio usus est Tullius pro Ligario
 in ipso statim exordio. quid enim aliud
 agebat iuvonia illa quam, ut Caesar mi-
 nus se in rem, tanquam ad nouam im-
 penderet. et pro Celio N.º 59.....
 pro responsione ad Subjectionem auertit
 iudices ad rem atrocißimam quo sum-
 mam Inuidiam in claudium suscitet.
 Sic exulceratis hac digressionem iudicum
 animis, uedit ad objectionem ipsa dig-
 gressionem jam multam ex parte refu-
 tatam.

Porro notandum e beneuolentiam
et attentionem non esse propriam exor-
dii, sed ad alias etiam partes perti-
nere: uidelicet quoties orator uidet ju-
dices alio mentes conuertisse, defatiga-
tos esse, et orationem suam negligenter
accipere. Hoc frequenter facit Cicero.
sic pro cluentio..... no sexagesimo 6°,
et alibi passim ~ ~ ~ ~ ~

Sectio 4.^a

Quomodo paratur Docilitas.

Fit docilis auditor sollicitatione bre-
uitatis et claritatis, apta verum dicen-
dum diuisione, clara totius cause pro-
positione et explicatioe. Obuia sunt exem-
pla in Cicetone

R&C pars tota in oratione suscit, qua
non est exordium ita propria, ut aliis
partibus excludatur ~ ~ ~ ~ ~

Sectio 5 De Insinuatione

Insinuatio est secundum genus exordij, quod subdole, caute, obscure, et artificiose in animum iudicis irrepit.

Insinuatio utimur cum causa est, aut mala videtur. tunc enim neesse est ad id exordij genus confugere, in eodiu commorari, et illudmodis multis artificiose versare, ut orator quasi aliud agens subeat paulatim auditorum aures, eosque sibi conciliet donec tandem cum eorum bono gratia possit ad causam aperte accedere. tale est exordium Agrariae 2^a

Insinuationis modi sunt, si afferatur in causa plus esse commodi quam detrimenti, plus honoris quam dedecoris, plus delectationis quam laboris. si quid alienum videri possit, fiat acceptus

hinc, si quid Incredible exemplis et testi-
monio affirmetur, si humile, amplificetur,
vel noua promittantur

Si patet rem esse uilem, proderit id
fateri, non mira polliceri. tamen ne-
cesse erit aliunde hanc humilitatem
compensare: uerbi gratia qd re ne-
cessaria sit. Si obscurum quid erit, il-
lustretur aliqua lepidâ narratione.
Si turpe, cum excusâ obscurè decla-
retur. Denique cum causa nostra ui-
detur esse contra auditorum auctorita-
tem, uoluntatem: Item cum res est Im-
proba, difficilis anceps, et prope In-
credibilis, Utendum insinuatione est:
ut Agravia 2^a. et cum oratio pro-
lixior esse debet, uel fuit. Cum aliud
afferendum e qm qd e In causas.
Cum Auditor fatigatus est, uel oratione
accusatoris persuasus: Cum res grata
non est, excusâ mitigari debet: Den-
ique, multum proderit, occupare,
mitigare, et emollire quæ ob stare
uidebuntur. Item quæ negari non —

possunt, eleuanda sunt, et in melius interpretanda. dicendum erit sanie ad causam pertinere emendare, paenitendo poe, uel satis jam esse punita, uel denique alio colore.

Interdum finget se subitasci-
ei quem deffendit, quo quidem artifi-
cio fit, ut induat auctoritatem uera
sentientis

Sunt multi alij modi quos non tam
incepta quam ipsa res praesens, tem-
pus, Natura et Ingenium suppeditabunt.

Sectio 6^a

monita de muneribus exordij

monendi sunt Rhetorica Can-
didati tria esse exordij munera de-
quibus diximus, nec semper aboratores
simul oia prestari, nec esse prestanda: est
Enim ubi non eget beneuolentiâ, ut in causâ
honestâ, quâ per se ipsa beneuolentiam
conciliat: non idem est in causa turpi.

201

1.16.

181

quia sunt alienati auditores

Est etiam cum mittitur attentio, ut in deliberationibus, et aliis causis quae per se auditorem auditorum satis attentum efficiunt; non itidem cum defessus audiendo iudex est, qui in causis leuibus sicut humilibus.

Est Denique cum docilitas minime quaerenda, ut in argumento manifesto et expedito. non itidem in obscuro, ubi tenebrae discedendae sunt et difficultates remouendae aut explicandae.

Dicturo oratori inueniendum est quid, apud quem, pro quo, contra quem, quo tempore dicendum, ut pro Caelio..... quo loco, pro Dejotaro... quo verum statu, pro Milone... quae denique Vulgi opinio, quid iudices sentire credibile sit, quid in causa fauorabile, quid non, quid desideremus, quid deprelemur.

SECTIO 7^a

De exordio ex abrupto

Fit exordium ex abrupto cum neque praemium neque insinuationem adhibemus

Sed item statim aggredimur, atque impetu quasi orationem ordimur per exclamationem, vel commiserationem, vel expostulationem, vel repentinum letitiae motum, vel deprecationem.

Hoc Exordij genus usurpatur praesertim in rebus subitis, Incredibilibus, Hypocritam mouentibus, In inuectiuis. Denique cum orator ad dicendum accedit, aut ingenti aliquo affectu percutus, aut affectum simulans, ad afficiendos auditores. Talia fere sunt Exordia omnium plerumque concionum quas apud Historicos Latinos legimus; Sic Mucius Scaevola coram populo orditur apud Livium, libro 2. Romanus sum Civis, Laicum Mucium uolant, Hostis hostem uolui occidere. Tale de cetero illud Exordium Catilinae prima Quo usque tandem abutere, Catilina, patientia nostra. ~ ~ ~

Sectio 8.^a

Quando Utendum Exordio

Utendum est Exordio in-
tribus causarum generibus; quæ quidem
genera quia diuersa sunt, diuersas etiam
faciunt Exordiorum rationes

Superiori Sectione diximus
Exordia sumi debere ex ipsis causa-
uiferibus... hoc uerbum est ubique præ-
terquam in genere demonstratiuo, in quo
separatis et a causa alienis exordiis uti
solet orator, modo illa paulatim progre-
diendo apte cum sequenti oratione connec-
tatur. tale est Exordium inuocatis in
Encomio Helenæ. talia sunt pleraque Ci-
cerois Exordia, in libris oratoriis et
philosophicis. talis quoque Salustij in bel-
lo Catilinæ et Jugurthæ, atque huius-
quidem rei, hæc ratio reddi potest, quod
tum genus demonstratiuum totum sit
ad pompam et ad auditoris delectationem
compositum: liberum est unde libet —

in ciperet, modo auditori placeat. neque
tamen ita libera et uaga exordia esse
oportet, ut nesciat orator unde peten-
da sint.

Igitur tribus ex locis, secundum
Aristotelem, duci possunt exordia ge-
neris demonstratiui: primo a laudatōe
uel uituperio: sic Demosthenes in oratōe
funebri: et plinius In Traiano, a lau-
de incipiunt: Isocrates uero Encomi-
um helenæ ducit a uituperatōe sophis-
tarum.

Secundo a deliberatōe seu a consiliis.
Taliam sunt pleraque exordia panegy-
ricorum. in his enim orator rationes affert
cur ad dicendum ueniat.

Tertio a formis communibus, scilicet
cum beneuolentiâ attentio et docilitas
comparantur

Nullus exordij modus elegantior est,
quam qui ducitur a contrariis: tale est
illud Alexandri ad suos Milites.....
Magnitudinem rerum quas gessimus,

Milites, intuentibus &c

Est autem cauendum Diligenter, ne
pueriliter securramus cum ad illam
optatam Ingenij et eloquentiae, tum
ad affectatam timiditatem atque dif-
fidentiam tam tritam atque frigidam,
ut iam in fastidium abierit.

In genere demonstratio exordia
uel grauiora sunt, ut Philippi 4. a. 5. 6.
uel saepe nulla, nisi quando res peri-
culosa et lubrica tractatur auersis et
alienis auditoribus, quando Impugnandus
est aduersarius, et eius sententia
repudianda, ut et grauiora secunda

Exordia propriis pertinent ad ge-
nus iudiciale, in quo saepe utile est
extra causam digredi et captare animu
iudicis qui facile insidiis capitur, quia
non de suis rebus, sed de alienis, iudicat.
Atque adeo opus est insidiosa et tor-
tuosa oratio

Aliquando uti non licet exordio,
Etiam si uelimus, ut cum iudex est ^{o c-}cupatus

Cupatus, cum angusta dant tempora:
Item cum leues tenuesque causa

Sectio 9.^a

Quomodo et quibus figuris -
Constare debeat Exordium -

VARIA est exordiorum compositio,
quia varie iudicis animus preparatur
uel enim miserabiles, uel modesti, uel
acres, uel graues, uel blandi, uel flectere, -
uel irritare, uel hortari. quae quidem oia
dissimilem dicendi rationem desiderant. Ita
Tullius non similibus numeris usus est in
Exordiis pro Cluentio, pro Milone, pro
Ligario.

Exordia debent esse uelunda
et modesta; nam in his non tam uis
quam delectatio postulatur. adeoque
ratio quamuis contentiosa et grauis fa-
tura, tranquillo lenique paulatim -
principio assurgit, non statim tota se
profundit, nisi quando abrupte Incipi-
endum est.

debent

De Gentone accurata et acuta, instructa, apta, uerbis temperatis, uisitat, non affectatis, in quibus pondus et dignitas insit: sic compositio uerborum diligens, modesta, tamen et modice ornata. Nam sedulo uitandum est ne ullā ex parte suspecti simus. adeoque minimē ostendari debet in principiis cura et sollicitudo, quia uidetur aut omnis diligentis contra auditorem uel iudicem adhiberi. sed illud ipsum euitare, summa artificum.

ALIQUANDO tamen auditores desiderant accuratas actiones: Contemniq; se putant nisi indicendo diligentia appareat. nec doceri tantum uolunt, sed etiam delectari. ita tamen moderanda ē oratio, ut a cautate, non autem callide dicere uideamur.

Igitur in Exordiis cura sit maior quam appareat, sit oratio simplici et illaborata similis, nec uerbis uultuque nimia promittens, nam actio dissimulata et simplex, et sine ulla ostentationis suspitione

melius animos subit præsertim in genere deliberativo et judiciali quando facundus est iudex. talia sunt pleræque exordia defensionum in Cicerone, in accusatoribus et in Vetrinis exordia plerumque vehementia sunt et pugnancia. atque vero in genere demonstrativo debent esse magnifica, debent ingenium dicentis ostendere et artem confiteri. talia sunt exordia orationum post reditum in senatu, et ad quiritas.

PERIODUS et amplificatio locum habent in exordiis majorum causarum, ubi res eget sollicitudine, commendatione, miseratione, ut pro Quinctio, Amælio, Milone præcipue figura exordij sunt: dubitatio, occupatio, distributio, suspensio, et apostrophe.

Sectio Decima
De vitis exordiorum

Exordia sunt vitiosa

Longa quæ deformem reddunt

orationem, et auditorem fatigant.

Vulgaria quae ad plures causas accommodari possunt.

Communia quibus adversarij quoque uti possunt.

Commutable quae leuiter immutari possunt ab ipso adversario usurpari.

Separata quae nihil ad causam attinent.

Conquisita nimis, et nimis magnifica.

Arrogantia et tumida quae animum auditoris alienant.

Denique nescit verbum ullum insolens, ne audacius translatum, ne obsoletum, ne poetilum, nundum enim recepti sumus, et custodit nos recens auditorum attentio magis conciliatis animis etiam calentibus, haec libertas feretur. x x

Caput secundum
De narratione
Sectio i^a

Quid sit narratio et
~ Quotuplex ~

Narratio est verum gestarum
utilis ad persuadendum expositio. est
autem hæc pars quasi sedes argumeto-
rum ac totius causæ ueluti Seminarium

Narratio duplex

Continua Cum uno filo ac tenore
nullâ uel argumentorum, uel figurarum
Interjectione, rem, ut gesta est, exponi-
mus: Cuiusmodi est illa Ciceronis in ora-
tione pro Ligario et pro lege Manilia

Intercisa Cum absumpserit argu-
mentandi, ornandi, amplificandi causâ,
ut in oratione pro Cluentio, in qua, ubi
plurima Cicero enarrauit, hanc. Excla-
mationem rei exaggerandæ causâ inter-
seruit..... o mulieris scelus incredibile, et

præter hoc unum in omni uita inau-
ditum. & hinc Reliquam narratōem per-
sequitur, tulit hoc commune de deo. &c

Est etiam cum singula narratōis
partes absumpuntur, suā statim adjunc-
tā probatōe, uel exortatōe, ut in genere
demonstratio, cuius confirmatō nihil
penē aliud est quam narratō quādam
per amplificatōes interlita: et in genere
judiciali cum ex arte res gestæ distrahien-
da sunt, et per partes exponenda, ut
uel singulis objectionibus respondeatur,
uel singula res quæ inuidiam aduersa-
rio conflare possunt sæpius offerantur
iudicibus, ac proinde illos concitent
identidem, ut eisdem iterum canantur.

~ Sectio Secunda ~

De Virtutibus Narratōis

Tres sunt narratōis uirtutes

Perspicuitas,
Probabilitas,
Breuitas

Perspicuitatem assequitur qui propriis et usitatis uerbis loquitur, qui ordine ac distincte narrat uitae ambiguitatibus, et cum locutionibus, et hyperbaticis.

Probabilitatem, qui tempore, personis, locis, temporibus, et causis, uno uerbo circumstantiis omnibus convenienter exponit

Breuitatem, qui neque rem aliter repetit, neque ulterius protrahit quam necesse, neque interfert superflua, et inania

Adiungunt uulgo suauitatem quam patiunt nouae res, magnae, inexpectatae, admirabiles, mores, dolores, metus, suspitiones, desideria, aetitia, dissimulationes, sollicitudines; quae omnia mitissime uariant narrationem, adeoque uerustatem et suauem efficiunt: **Ad** haec plus multo illustrentur ab exemplis quae conualescunt apud Ciceronem libro 2° de inuentione, n° 40. libro 3° de officiis numero 58. Verrius 6^a numero 67

Sexagesimo Septimo, et Veruina 4^a, quæ
oratio penè narratio continua est, atque
omnibus numeris absoluta

Sectio 3.^a

Quando Utendum narratioe
omittitur non nunquam ab oratore
narratio; idque tribus maxime temporibus
Cum nihil profuturo est

Cum Res gesta ita nota sunt audito-
ribus, ut ab aduersario nequeant aliter
enarrari.

Cum jam narrauit eo modo quo
essemus narraturi

Denique nec in demonstratio ge-
nere locum habet narratio nisi per narratioem,
quod, ut supra diximus, tota demonstratio
perpetua quædam sit narratio

Nec in deliberatio quod in hoc totum
de rebus futuris negotium sit, et qui acce-
dunt ad deliberandum rem sciant in qua
sunt consultaturi ac dicturi sententiam

nisi quando quædam extra ipsam delib-
tationem, ad eam tamen pertinentia,
commemorantur.

Narrationem uulgò sequitur —
propositio de quâ in præceptis Exordij,
ubi de comparandâ docilitate diximus

Caput tertium
De Confirmatione
Confirmatio est ea pars orationis
quæ causam probationem continet

Quæ sunt Confirmatiois partes

Altera quæ propriè Confirmatio
dicitur, in qua id quod contendimus ar-
gumentando Conficimus

Altera Confutatio dicitur in quâ —
nostrorum aduersariorum argumenta
destruimus. præcedit ut plurimum Con-
futationem Confirmatio, præsertim cum
quis priore loco dicit. Secus fere hæc illam

Consequitur, sic pro Milone, pro Sylla,
pro Muræna, Confutatio Confirmatioem
præcedit.

Confirmatio et Confutatio fiunt
per argumenta seu locos de quibus in
primâ parte dictum est: verum aliqua
eorumdem argumentorum dispositio est
quam ab oratore observari oportet.

Sectio Prima

De argumentorum dispositioe

Argumentum est ratio quâ
probamus rem propositam. Negat
Cicero Milonem Insidias posuisse clau-
dio, et hanc affert rationem, quia causas
non habuit, quare insidiari uellet.

Porro argumentorum collocandorū
is ordo tenendus est, ut leuiora in me-
diam orationem congerantur: grauiora
partim in ipso principio afferantur,
quia tūc maximè attentum se præbet
auditor; partim etiam in finem reser-
uentur.

uentur, quia magis inhaerent quae pos-
 Nemo sunt audita. quod si duo duntaxat
 suppetant argumenta, quorum alterum
 altero plus valeat, praeponeamus vali-
 dius Infirmiori, atque hoc postquam
 exposuerimus rursum ad illud Revertē-
 mus.

Sectio 2^a

De Argumentatione;

Quid sit et Quotuplex.

Argumentatio est argumen-
 ti explicatio, hoc est argumentum, seu
 ratio cum sua Conclusionem Milo-
 Causas insidiandi non habuit; est haec
 ratio qua probatur Milonem Insidiatorē
 non fuisse, Ergo non est insidiarius: Est
 haec addita Conclusio rationi

Species argumentandi praecipuae sūt
 Syllogismus,
 Enthymema,

Inductio,
Exemplum;

Syllogismus est certa ratio unum ex alio inferendi, Constans tribus pronuntiatis, quorum posterum ex duobus prioribus consequitur.

Primum pronuntiatum propositio maior, alias propositio simpliciter, aut major appellatur.

Secundum est propositio minor, aut simpliciter minor, aut assumptio dicitur.

Tertium est Conclusio seu Complexio...
... Esto Exemplum..... qui uirtute militari
Ceteris praestat, bello praeficiendus est; habes
propositionem. Sed Pompejus uirtute militari
Ceteris praestat; ecce assumptionem. Ergo
Pompejus est bello praeficiendus. habes Con-
clusionem.

NEC ubique tamen ille ordo propositio-
num observatur, imo sic inuertitur aliquando,
ut a Conclusionem ad assumptionem et propositi-
tionem accedat; non nunquam etiam ab

assumptione ad reliquas, ut est in Miloni-
anâ Quoniam igitur pacto... n.º 36...
Consule locum. et pro Caelio n.º 44
Ut uero in Marco Caelio Sc. et pro-
Aelia...

Enthymema est imperfectus Syl-
logismus, hoc est, uel propositio, uel assump-
tio reticetur quia sunt manifestiores, ut...
.... Pompeius militari uirtute Ceteris præ-
stat; Ergo bello præficiendus est Pompeius.
hic propositio reticetur.

Sorro Enthymema pari modo atq;
Syllogismus in uerti potest ita ut Conclusio
præponatur assumptioni, aut propositioi,
ut..... Pompeius bello præficiendus est
quia uirtute militari Ceteris præstat

Inductio est cum ex plurium-
Singularium Enumeratione aliquid propter
similitudinem inferitur, ut.... neque Kala,
neque Nasica, neque Optimus Continuo
habiti sunt nefarii quod hominem occidis-
sent, Ergo nec Milo habendus est reus qui

Claudium occidit.

Exemplum est inductio Imperfecta,
Cum unum ex altero singulari Colligitur,
propter similitudinem, ut..... iure Inter-
fecit Gracchum ut seditiosum Nasica,
Ergo iure Claudium Interfecit Milo.

Hæc dicta sunt de argumentatione quæ
valet ad probandum, jamque sciendis —
affectibus. Donec te amplificatio nominatur
quam in Eloquutione Contineri orator dicit
quo circa nos hanc partem hic leuiter —
attingemus, plenius in Rhetoricâ delectante
te traditur.

Sectio 3^a De Amplificatione

Quid sit et quibus modis fiat.

Amplificatio est grauior quedam
affirmatio ad permouendos affectus. Donec

Amplificant oratores aut uerbis,
aut Rebus.

Adhibentur ad amplificandum, uerba

Illustrata Cujusmodi hæc pro lege
Maniliâ n.º 6.º Agitur Populi Romani
gloria, quæ nobis &c

Gravida ut pro Milone.... præmi-
orum amplissimorum gloria, breuita-
tem vite, memoria posteritatis Consolatur

Plena ut in eadem oratõe... de me
semper S. R. omnes gentes loquantur,
nulla unquam obmutescit uetustas &c

Sonantia ut in eadem oratõe.....
Polluerat stupro sanctissimas religiones
Senatus gravissima decreta perfregerat.

Composita ut.... Contrucidare, per-
horrescere, excruciatæ.

Translata ut in eadem oratõe....
Equidem ceteras tempestates et procellas —
in his duntaxat fluctibus concionum sem-
per putavi Miloni esse subeundas..

Superlata, ut pro Marcello.....
Domuisti gentes immanitate barbaras,
locis infinitas, multitudine Innumerabiles

Asyndeta, ut.... me patria expulerat,
bona diripuerat, domum meam incenderat,
Conjugem ac liberos meos vexarat, bellum
nefarium P.^o R.^o indixerat

Repetita, ut.... ~~Et~~ux, ~~Et~~ux, in-
quam paratur in felici ac ætumno...
... Et ualeant, inquit, ualeant cives mei,
Sint Incolumes, Sint florentes, Sint beati.

Relata ut pro Milone... ois
michi rão est cum uirtute, non cum desi-
diã, sed cum dignitate, non cum uo-
luptate

Synonimia, ut excessit, Quasit,
erupit,.... Expelletur, Exterminabitur,
Ejicietur..

Gradatim affurgentias: ui contemni se
putant, despici, illudi... miserum, Crudelē,
horrendum spectaculum est obiectum.

• **Sectio Quarta**
• **Quomodo Amplificetur Rebus**
Rebus amplificatur cum per locos

et figuras exornatur et augetur oratio.

Per locos quidem, ut cum adhibentur

Definitiones Conglobatae quas
uocant, hoc est cum unius ejusdemque rei
variae definitiones accumulantur. Ciceropro
Milonem..... quid lachryosius uidimus?
Templum sanctitatis, amplitudinis, mentis,
Concilij publici, Caput urbis, aram sociorum,
portum omnium gentium, sedem ab universo
S. P. R. Concessam huic ordini, Inflam-
mari, excendi, funestari.... et pro domo
sua..... Quid Sergius? Armiger Catilinae,
Stipator sui corporis, signifer seditionis,
Conciliator tabernaculorum, damnatus In-
juriarum fori depopulator, percussor, la-
pidator, obsessor curiae.... uide in oratione
pro Calpurnia numero septuagesimo sep-
timo et sequentibus. Definitionem uiri
boni per Congeriem; et 2^a Agraria —
no 8° Consulatus popularis

Causa Conglobata. Ciceropro
Sextio varias laudas accumulabat, ob-
quas cedere maluerit, quam resistere...

Cum in hanc

... Cum in hanc Reipublica nauem
 Ereptis Senatui gubernaculis, fluctuan-
 tem in alto tempestatibus &c... idem
 oratio pro Milone n^o Septuagesimo-
 tertio causas complures congerit quare
 Claudius tametsi non fuisset Insidiator,
 iure Causa uideri possit.

Effecta Conglobata. Cicero pro
 Muræna Conglobat Effecta uirtutis mi-
 litaris.... hæc nomen S. R. i, hæc huic
 urbi æternam gloriam &c... idem -
 libro 2° de oratore n° 3° et sequen-
 tibus Eloquentiam commendat ab Effectis
 Idem libro de senectute, quas affe-
 rat matura ætas utilitates ab Effectis os-
 tendit.

Similitudines conglobatæ
 Cicero Verrius 7^a n^o Cent^o quadrag^o.

R. non Caribidem tam infestam, neque
 Scyllam nautis, qm istum in eodem
 fretis fuisse arbitror. Cyclops alter multo
 importunior &c... et paulo superius...
 uersabatur in Sicilia longo Intervallo,

alter non Dionisius, ille nec Sphalaris
 &c.

Dissimilitudines Conglobatae,
 Cicero Philippicâ secundâ Varoni,
 Atque Antonio dissimilem usum fuisse
 pompejanorum odium ostendit.....
 Marcus Varro voluit esse illud studio-
 rum suorum &c Num: Centesimo
 4.º et Cent.^o 5.º

Exempla Conglobata. Cicero
 pro Milone..... uteretur eadem Con-
 fessione Titus Annius, quâ Galla, quâ
 Nasica, quâ Opimius, quâ Marius, quâ
 vos metipsi..... et pro Archia.....
 Homerum Colophonij civem suum esse
 dicunt, chij suum vendicant, Salaminij
 repetunt Myrtaei vero suum esse Confir-
 mant

Contraria Conglobata. Cicero
 Pro Milone..... Est enim hæc judicio
 nondescripta sed nata lex &c... et 2.^a
 Catilinaria..... hoc vero quis ferre possit,

Tuertes homines fortissimis insidiarise

Repugnantia Conglobata

Cicero pro R. Comedo qua in re
mihi ridicule eo visus esse Inconstans,
qui &c

Consequentia Conglobata.

Cicero libro 3° de oratore
fuit hoc luctuosum suis, acerbum patri
patrie, grave bonis omnibus &c
et pro Flacco n^o nonag^o nono. et pro
Muranâ n^o octog^o 5°.

Adjuncta Conglobata. Cicero * et pro
Philippica 2^a sed hæc quæ vobis No-
vis improbitatis sunt &c n° 63. et 104
* Sylla
n° 74

Sectio 5^a

Quibus Figuris Amplifi. (et huius)

Figuris longè gravius amplifica-
tur, ac præsertim,

Congerie quæ est verum multipli-
cium coalescentia, seu enumeratio pressa

.... Cicero Catilinaria 3.^a.... omnia
 nouat, omnium aditus tenebat, appella
 re, tentare, &c... Et pro lege Manilia
 Quod denique belligenus esse potest, in
 quo &c.... et pro Milone.... dura
 mihi mediis fidius iam fortuna Ro!
 Ro!.... uide in Rubonem n° 1° et qua
 drag^o sept^o... et quinquag^o 3°... et
 pro Ligatio n° 9°

Incremento cum per gradus ab in
 finis ad summa procedimus.... Cicero
 pro Quintio in peroratioe. Misertum est
 &c Vide in figuris sententiarum
 et Philippica 2.^a numero sexagesimo
 testio..... accusatione ^{5^a} in Verrem n^o
 octog^o oct^o.. accusatione septima in eun
 dem n^o iib... et pro Quintio n° 48...

Hippothyposi Catilinaria

4.^a.... Videor mihi uidete hanc urbem
 lucem orbis terrarum &c n^o undecimo

Denique prosopeja, apostrophe,
 Exclamatione, Interrogatio, et ceteris

de quibus in figuris dicemus.

Fiunt etiam amplificatioes longè gra-
uissimæ ex figurarum et locorum per-
mixtione, quarum exempla repetes
ex omnibus oratoribus passim.

Capit 4um

De Confutatioe

Quid sit Confutatio Et Quomodo fiat

CONFUTATIO est pars altera con-
firmatiois, in qua rationes oēs adversarij
soluuntur. Sic autem illa varijs modis. —
primò planè Inficiando quod vult ad-
versarius consequi ex eo quod afferitur ad
probandum Verbi causa accusatur
mater quod filiam veneno sustulerit. —
defendit se, nimirum offert materni amo-
ris pro firmamento defensionis. negat
id male accuser et apponit Medea
atque aliarum exemplum.

Secundo argumentum retorquen-
do in adversarium, ut si quis hoc modo

arguat aliquem; occidisti, quia occiso a-
adstisti; is respondeat, Imo quia occiso
adstisti, id Circo non interfeci, quia enim
si interfecissem, me in fugam coniecissem.

Tertio per Contemptum significando
nos aduersariorum accusatōe, haud multum
commoueri, ut pote futile, aut Inani.
Quod Cicero Usurpat in oratōe pro Caelio,
ubi non uera Crimina, sed que uelae aman-
tium eam esse accusatōem contendit.

Quarto adducendo iudicem a Consi-
deratōe Criminis, et pollicendo nos postea
de ipsa re esse dicturos.

Quinto denique Tocis, in uisione, Ho-
niā, increpatōe, Interrogatōe, Subjectiōe,
et ceteris ejus modi, quibus mirā dexteri-
tate utitur passim Tullius quo uero alio
detorqueat, ac delipiat auditorem.

Porro in disponendis Consutacōis capi-
tibus, eadem pæne ratio atque in Con-
firmatōe obseruabitur, ut pro temporum
atque argumenti uarietate uideat —

orator quid post, quid ante collaudandū,
et quomodo proponendum. repetes il-
lustrium confutatorum exempla in Tul-
lio pro Roscio, pro Milone, Calio,
Blanco, et in Sisonem.

Caput Quintum

De Peroratione seu Epilogo
Quid sit et quibus modis fiat.

Epilogus est artificiosus orationis
Exitus

Munus ipsius duplex, argumen-
ta principia resumere, et affectus con-
citare. in resumendis argumentis id
observandum, ut ea tantum repetantur
in quibus maxime causa nititur, atque
illis præterea pondus quoddam addatur
ex gravitate sententiarum, et figura-
rum ornatu. habes exemplum repeti-
tionis seu enumerationis ejusmodi apud
Ciceronem Epilogi orationum pro Mi-
lone, pro Cluentio, et cæteris.

De concitandis affectibus jam
ante diximus, illud obiter aduer-
tendum, valere affectus alios in aliis
dicendi generibus; nam in laudare
potissimum excitantur.

Gratulatio,

Admiratio,

Emulatio,

Gaudium.

In uituperatione,

Odium,

Inuidia,

Contemptus;

In Deliberatione,

Spes,

Metus,

Desiderium.

In iudiciis, paene oēs concurrunt.

Amor,
odium,
Inuidia,
Indignatio,
Commiseratio.

quos quidem affectus facillime
commouebit orator si prius ipse eos
induerit, ut non solum iudicem incen-
dere, sed et ipse ardere uideatur.

Epilogi uirtutes duae
Breuitas,
ac uimonia,

Hæc in fingendis ac relinquendis
in animis auditorum aculeis, illa-
pugnandis ad sententiam ferendam

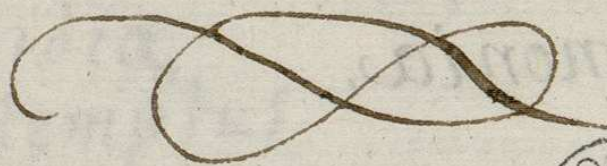
Adicibus

Ne morâ langueant affectus,

ac vestigescant, Consule Ciceronem -
omnibus omnium oratorum Epilogis

Finis secunda
Partis

Rhetorica.

et Septuaginta, Consilio C. Antonini
et aliorum senatorum et aliorum

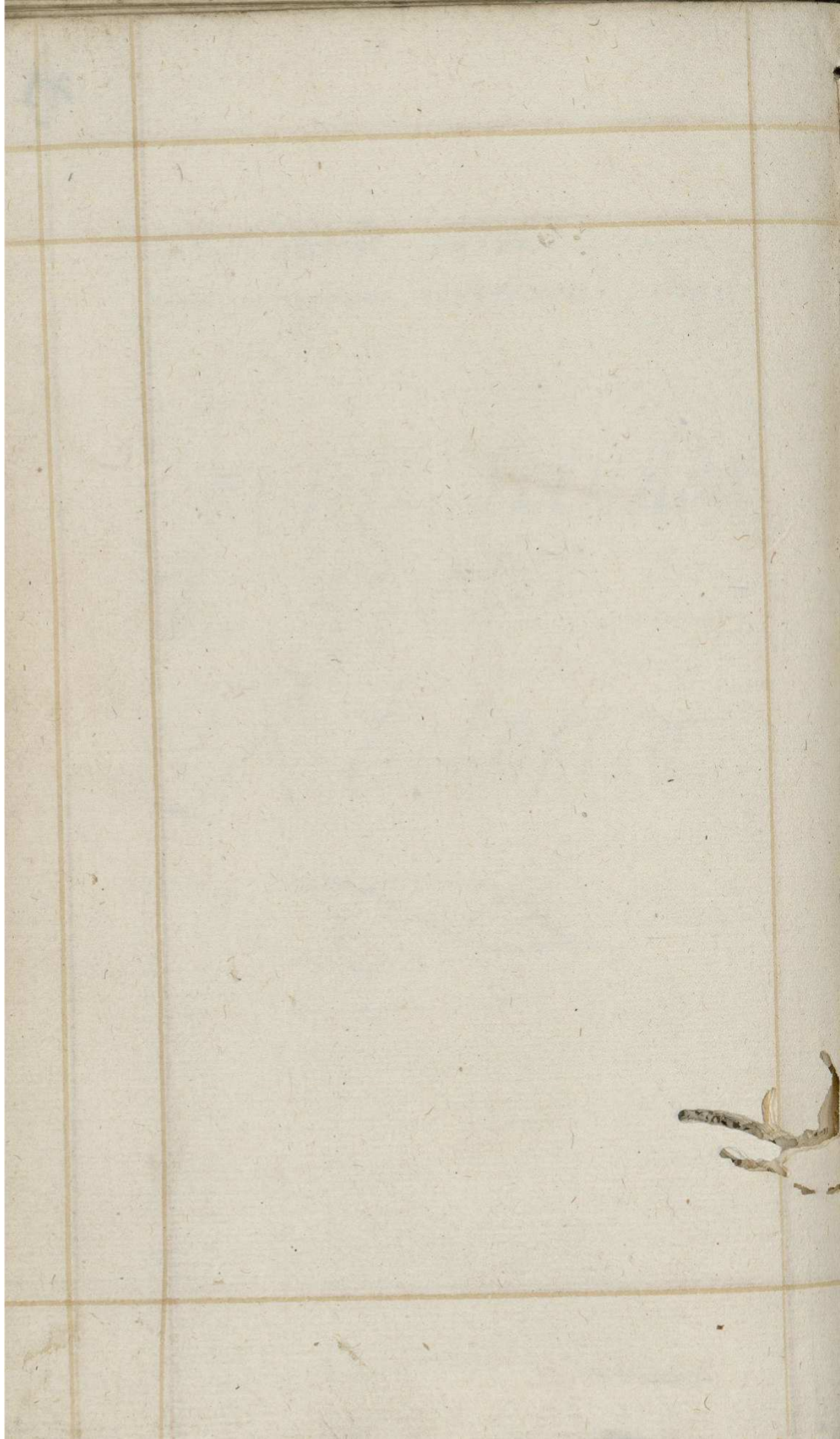
LIBRUS Secundus
Partis

Rhetorica

Rhetorica
Pars
Tertia
De Eloquentia

Rhetorica
Pars
Tertia
De Eloquentione

A betonica

2 ann

tertia

De Elephantiore

tertia pars

Portrait of a man with a beard and a turban, facing slightly to the right. The portrait is framed by a thin rectangular border. The man has a full, dark beard and mustache. He is wearing a turban with a dark band. The background of the portrait is light and textured.

Aristote Prince des Philosophes Naquit a Stagire en
cedoine Sur le Golfe de la Mere Egée fils de Nicomaque
medecin, il etudia 3. ans sous Socrate et 20 ans sous
Platon. Il fut precepteur d'Alexandre rue St. jacq. a l'étoile

Tertia Pars
 Rhetorica
 De Locutione
 Cap. i^{um}

Definitur Eloquutio rerum-
 Inuentarum, et in ordinem dispositarum,
 Cum uerbis idoneis, Cum sententiis aptis
 Expositio

Eloquutionem tria perficiunt,
 Elegancia, Compositio, dignitas.

~ Sectio Prima ~
 ~ De Elegancia ~

Elegancia assequutus est qui pure,
 ac perspicue dicit

Puritatis amans, fugiet obsoleta
 uocabula, uetera, barbara, soli uulgo ^{usur-} ~~nata~~

pata, rara, sordida, nouata, poetica, et
 historica & huiusmodi abstinebit, ut paucis -
 dicam, totum se ad authorum bene-
 latinorum exemplar conformabit: Ri-
 sunt, Cicero, Caesar, Liuius, Vellejus,
 Salustius, Varro, Vitruuius, Pompo-
 nius, Columella; Virgilius, Hora-
 tius, Terentius, Plautus, Lucretius
 Catullus, Tibullus, Propertius, Oui-
 dius, et qui ad hos proximè accedunt -
 paucissimi, feliciores Eloquentia Ro-
 saculo nati.

Perpicuam orationem faciunt
 uerba usitata et propria, obscurant
 preffa nimis, aut fusa: Item uariè, seu
 ambigüe significantia. quale est illud
 Plauti Pen theum diripuisse aiunt
 Bacchas.

~ Sectio 2^a ~ ~ De Compositione ~

In compositione iuncturam et ordi-
 nem considerabimus

Junctura desiderat, ut litteræ et
 syllabæ sic inter se connectantur, ut suo
 concursu nihil dissonum reddant, sed
 lenem, suauem, ac sonoram orationem
 efficiant. est hoc asperum quod affert
 exemplum Rujus rei Ciceronis in Rhetori-
 cis..... propter est spelunca qua-
 dam conuersa ad Aquilonem, infini-
 ta altitudine &c. Contra lenis est hoc
 Virgilij.....

Qualem Virgineo demessum pollice
 florem

Seu mollis Viola, seu languentis hyar
 Ubi nullæ Elisiones, Consonantium-
 aut Vocalium asperatum conflictus-
 nullus

Requirit ordo ut grauiora subji-
 ciamus leuioribus, priora posterioribus
 præponamus: atq; ita gradatim pro-
 grediamur, ut habet Ciceronis Philippica
 2^a..... n.º 63 in istis faulibus &c....

Sed ista compositio tam est pœtæ,-

et historici, quam oratoris propria.
 Agnoscit orator aliam compositionem
 sibi peculiarem, quæ est membrorum
 orationis inter se coaptatio, ex quâ existit
 Periodus et numerus.

~ Sectio 3.^a ~

~ De Periodo ~

Periodus est circuitus verborum
 et sententiarum sensum perfectum
 efficiens, qualis est hæc Ciceronis in
 exordio pro Cælinnâ

Si quantum in agro lotis que desertis
 audacia potest, tantum in foro et in iudi-
 ciis impudentia valeret, non minus in
 causâ cederet Aulus Cæcinnæ Sextij
 Eburnij Impudentiâ quam in vi faci-
 endâ cessit audaciæ.

Et hæc altera quam facilitatis cau-
 sa proponimus

Si quantum virtute bellicâ ceteris Im-

peratoribus præcelluit Alexander, tantum et eodem temperantia laude superavisset, non minus reverentia apud posteros habuisset, quam apud suos habuisse dicitur amoris, Imperij, dignitatis.

At Circutis ille duplici genere partium constat, membris seu Colis, et Commatibus seu incisio quæ intercisiones et articuli nominantur.

Membrum est oratio perfecti sensus, et suspensi tamen, sic ut nondum tota sententia percipiatur....

Si quantum virtute bellica ceteris Imperatoribus præcelluisset Alexander...
Ecce perfectam orationem, et ideo suspensam, quod aliquid expectetur præterea.

Comma dicitur cum singula membra, singula Phrasæ interpunctionibus distinguuntur, cæsa veluti oratione imminutas.

partes, Exempli Causa

Quam apud suos habuissetigitur —
amoris, Imperij, dignitatis.

Periodus uel est simplex, hoc est
unius membri, Composita, hoc est duo-
rum, trium, aut quatuor membrorum;
raro enim, aut potius nunquam ad 5
membra, aut plura produci solet. Esto
exemplum Periodi uno membro constantis

Temperanter uiuendo, uenerationem
apud suos habuisset.

Per Coniunctionem, si, dimembrem —
Efficies hoc pacto Si temperanter —
uixisset Alexander, apud posteros uene-
rationem habuisset.

Per aduerbia, tantum quantum, sibi
mutuo respondentia, trimembrem ~~est~~
efficies hoc modo Si quantum uirtu-
tute bellica ceteris Imperatoribus pre-
celluit Alexander, tantum et eosdem —

temperantia laude superauisset, uenere-
ram apud posteros habuisset.

Adde hæc aduerbia, non minus, qm,
habebis quadrimembrem, ut in primo
Exemplo Si quantum &c

Unde is facillimè periodum ad-
plura membra producet, uel in pauciora
pro arbitrio contrahet, qui habebit ad-
manum hæc uocabula Inuicem respon-
dentia, et; Si; tamen; o minus quam;
o modo, sed etiam: tum, quum; ut,
ita, et, et: uel, uel: adeo, ut: tam, quam:
tantum, quantum: tot, quot; Et cetera
id genus.

Neque tamen periodus non erit, si-
minus ejus modi particulis uincatur,
dum aliunde sua in membris coheren-
tia et suspensio extiterit, ut in hoc exem-
plo

Si quis uestrum Iudices, expectat quas sim

provincias de creetur us, Consideret Tple -
 lum qui mihi hōes ex provinciis potissimum
 de hācendi sunt, non dubitabit quid me sen-
 tire conueniat, cum, quid mihi sentire ne-
 cessē sit, cogitabit.

Modus amplificandae periodi repetetur
 ealocis, atque adiunctorum potissimum
 de quibus in praeceptis Inuentioy.

2^a oratio ultra quatuor membra proba-
 batur, non periodus dicitur, sed oratio perio-
 dica; tale est illud Exordij principium pro
 Milone Et si uereor Iudices &c....

Quaecunque oratio periodice non
 progreditur Ea Incisim, seu per incisa
 dicitur procedere, hoc ē uel per distincta
 uerba, ut Cicero In pisonem
 o Scelus! o pestis! o labe! ... et superiore
 exemplo Amoris, imperij, dignitatis.
 uel per sensus distinctos, ut eadem oratio
 ... Cum Extinguebas Senatum, uende-
 bas auctoritatem huius ordinis, addicebas
 Tribuno Plebis Senatus-Consultum tuum,

Rempublicam euertebas, prodebas Caput
et Salutem meam &c.

Ratio claudendi numerosè periodum
assiduâ lectione Ciceronis comparabitur, et
observasse Numerorum.

Adverte demum usurpanda perio-
do locum esse, ubi aliquid ornatè, gravi-
terque dicendum ut in Laudationibus, maxi-
mè verò in Exordiis. in reliquis vel dicen-
di generibus, vel partibus oracis, Periodum
aut parvè adhibebis, aut breviter.

Sectio 4.ª De numero

Numerus est alius poeticus qui —
ubique servatur æqualiter, et hunc Græci
μετρον appellant; alius oratorius quædam
putros constans dimensioe. vocum bre-
viorum, aut longiorum; unde sonus exis-
tit auribus non Injucundus, ut ex ea perio-
di clausula..... esse videbatur.

Porro de uariis delectu pedum et syl-
labarum dimensione facimus uel differen-
di Copiam, quibus licet per otium rebus-
minutissimis immorari; neque enim prae-
ceptis solum esse arbitror, ubi plus exemplo,
atque exercitatioe proficiatur.

Caput secundum De Dignitate Sectio i^a

Quid sit dignitas et quae sint ejus ^{res} par-

Frustra puritatem, perspicuitatem,
ordinem, et numerum ad ciuicis orationi, nisi
et sua dignitas accedat quae, quod Impera-
tori majestas, id sermoni; conciliat, specie
quamdam, amore atque admiratione digna.
Dignitatem adsumunt Elocutionis Tropi
quos appella Cicero uerba modificata, et
figurae, quae lumina uerborum et senten-
tiarum uolantur ab eodem. ~ ~

~ Sectio Secunda ~

~ De Tropis ~

Tropus est uerbi uel sermonis a propria significacoe in alienam. Immutacoe cum uirtute; et hoc tropi diis crepant a figuris, quod illi semper inuertant significacoe, non item et figurae.

Tropi quatuor principes numerantur.

Metaphora,

Metonymia,

Synecdoche,

Ironia.

~ Sectio 3.^a ~

~ De Methaphorâ. ~

Methaphora latinis translatio,

seu transmutatio tropus est, quo uoces —

a primaria significacoe et propria, in

aliam propter similitudinem defleuntur.

Hoc autem Tropi genere (si Tullio credimus)

nullum est praestantius, aut quod plus afferat

luminis oratio; sic dicimus, gemmarumque
videre prata: Virgilius vocat duo —
fulmina belli Scipiadas &c; et Martialis
vocat Metaphorā Romam Deam Ter-
rarum.....

Terrarumque Dea gentiumque Roma.

~ Sectio 4.^a ~

~ De speciebus Metaphorā ~

Metaphorā quatuor habet partes —
nempe.....

Allegoriam,
catachresim,
Hyperbolem,
Emphasim,

Allegoria est metaphorā verbis ac
sententiis continuata.... Cicero pro Quintia.

Ita sit &c vide amplas et elegantes alle-
gorias oratione in Lisonem n.º 6.º. pro Mu-
venā n.^o trig.^o. pro Milone n.^o quinto...
et pro Celio n.^o septuag.^o quinto

Species allegoriae sunt, fabulae, quae est

oratio ficta, representans veritatem, quales edidit Æsopus a quo hanc commutatus Horatius.....

Forte per angustam tenuis vulpe-
-cula Rimam

Repperat in cumeram frumenti &c

Enigma id est allegoria obscurior, quale est illud Virgilij.....

Dic quibus in terris, et eris mihi magnus
Apollo

tres pateat celi spatium non amplius
vlnas

Sed hic tropus oratoribus parum familiaris, ut pote ab obscuritate refugientibus quasi a scopulo periculoso

Adagium seu proverbium quod greci παροιμία vocant, est autem vulgatum maxime pronunciatum de rebus fugiendis aut sequendis. Cicero, amicorum oia sunt communia. Et Virgilius Test
adeo in renevis assuescere mutum

Catharchesis seu abusus vocis, est
 Metaphora duriuscula, et paulo au-
 dacior, sic ut uole abusi uideamur. ut
 cum dixit Cicero, edificare Rempublicam,
 classem, hortos; Et Virgilius multo ma-
 jori auidacia

Instar Montis, Equum diuinâ Palladis
 arte
 Edificant &c et alibi

— geminique minantur
 In calum scopuli &c

Hyperbole sine excessu est Metaphora
 quare supra modum augemus.
 Cicero Ex ore neotoris melle dulcius
 fluebat oras. et Virgilius hyperbolicè
 De Camilla 7° Aeneidos

Tlla uel intacta segetis per summa ^{ret} uola
 gramina, nec teneras cursu lassisset aristas.
 Idem Cicero in Rullum n^o trig^o 5°,
 pro Roscio Comedo n^o uigesimo, et pro

Placco n^o quadragesimo.

Aduerte tamen leniri sapē oratōem
hyperbolicam his particulis, instar, prope,
quasi, ut ita loquar, et ceteris huiusmodi.

Emphasis seu efficacia est cum ad-
hibetur vocabulum singularem uim ha-
bens. Cicero libro i^o de Oratore.....

Si telum manu fugit. Emphasis in uerbo
fugit, quo significatur esse Impruden-
tiam emissum.

Et Dido Regina apud Virgilium.....

Hic, ait, et nostris illuserit aduena regnis.

nota Emphasis in pronomine hic quasi
dicens, hic ingratus, hic perfidus &c.

~ Sectio 5^a ~

~ De Metonymia ~

Metonymia (quam sic dedit

Quintilianus, nominis, pro nomine, posito)

Tropus est quo causa ponitur pro effectu,

aut effectus uicissim pro causa, subiectum
pro adjuncto et e contrario. ita prouariis

Causarum generibus multiplex est Metonymia.

Metonymia causae efficientis,
Cum inventor, seu author, aut effector, pro re inventa, et effecta ponitur.
Cicero pro Marcello quos amissimus
Cives, eos martis vis perculit, non
ita victoria. ubi Mars pro bello sumitur,
cujus author habetur, et effector.

Metonymia causae materialis
fit, cum ipsa materia ponitur pro
eo ipso quod ex materia conflatum
est. Cicero Verrius B. cum essent
triclinia strata, argentum quo positum
in edibus ubi argentum usurpatur
pro argentea suppellectili. et
Virgilius

pleno se praeiungit auro.
ubi aurum usurpatur pro paterna aurea.

Metonymia causae finalis, est
Cum finis ipsa ponitur pro eo quod in

fine

fine ordimur... Virgilius...

———— Noctem custodia ducit
Insomnem ludo.

Ubi Custodia pro uigilibus, quorum
quidem id in uigilando finis est, ut
muros custodiant

Effecti Metonymia dicitur, cum
Effectus pro sua causa ponitur. Cicero
in Milonem si mors publici claudij
salus uestra fuerit; id est salutaris causa
et in illo Virgilij

Serta mihi
ubi Seta pro floribus, quæ sunt materie
Sertorum.

Subjecti Metonymiam uocant cum
Eam, quæ recipit aut sustinet, sumimus
pro eâ quæ recipitur aut sustinetur. ut
si Continens pro contento, possessorem pro
re possessâ nominamus. Cicero in Verrem
..... Sicilia si una loqueretur, hoc diceret.
hoc est omnes Siculi.... Virgilius...
———— ille impietis hausit

Spumantem pateram.

Hoc est vinum in patera contentum

Adjuncti metonymia dicitur, quando
rem quæ recipitur, sumimus pro ea quæ
recipit. et hoc sensu nomina virtutum,
vitiorum, et aliarum multarum rerum
pro his personis, quibus insunt, adhi-
bentur. ut est illud Ciceronis

O scelus! o Labem! o Incredibilem au-
daciā!

ubi scelus pro scelestē, atque audacia
pro audaci, usurpatur.

~ Sectio 6.ª ~

~ De Synecdoche ~

Synecdoche nomen est quo vel
ex parte aliqua totum, vel ex toto pars
aliqua significatur.

Synecdoche alia membri, alia In-
terpreti, alia speciei, alia generis est.

Synecdoche membri est quando —
ex membro Integrum, uel totum ex —
parte intelligitur... Cicero Philippica 2^a

..... O tecta ipsa misera! quam dis-
pari domino tenebamini! &c ... Virg.

— stat ferru acies multo ne coruſto.

Illic tecta pro integra domo, hic multo
pro gladio, subitur.

Synecdoche Integri, est quando ex
toto pars, uel ex integro membrum signi-
ficatur. Cicero pro Muræna ex ultimâ
urbe deductum. hoc est ex ultimâ urbis
parte Virgilius 10 æneidos libro

— prius quam
Sabula gustaffent Troje, xanthumque
bibissent

hic intelligit partem pabuli, et xanthi
fluminis partem.

Synecdoche Speciei est cum ex
specie significatur genus, ut pinus pro
quolibet arbore, adriaticum mare pro
quolibet mari

Synecdoche species est etiam cum
 singulari utimur pro plurali. Romanus
 uicit, hoc est Romani uincunt. Virgil.
 Aut Avarum parthus bibet, aut germania
 Sigrum.

Ubi parthus pro tota natione parthorum,
 et germania pro tota germanorum.

Synecdoche generis est quando ex
 genere species intelligitur. Cicero pro Mar-
 cello..... certe in armis militum uirtus —
 multum iuuat... hic pro fortitudine uirtus
 sumitur, quae fortitudo uirtutis est quaedam
 species... Virgilius.....

————— praedamque ex unguibus ales
 hic ales pro aquila quae est species alitis
 Hoc sensu quoque pluralem numerum
 pro singulari usurpant. ut Cicero libro de
 oratore ad Brutum..... Nos quoque, inquit,
 populo imposuimus, et oratores uisi-
 sumus. id est Ego Cicero uisus orator.

..... Et Virgilius
 ————— sic ora ferebat
 hoc est, os ————— et alibi.....

————— per Colla per artmos
 hoc est per Collum.

Sectio Sexta De Ironiâ

Ironia tropus est quo aliud loquimur,
 aliud intelligimus. Sic Cicero claudium dis-
 simulantes irridet..... Integritas huius
 servavit..... et oratio pro Ligario orditur
 per Ironiam quam fabius vocat diuinam.....
(Novum Crimen, C. Caesar, et ante hunc
 diem inauditum..... vide et Verriam
 sextam Numero octog.^o 6.º... et pro Milone
 n.^o vigesimo

Caput 4.um

De Schematibus seu Figuris

Schema seu figura est elocutio, quâ oratio
 a simplici et vulgari consuetudine, in me-
 liorem traducitur.

Figura genus duplex: alia uerbi,
alia sententiae

Figura uerbi et sententiae hōc discre-
pant quōd uariato uocabulorum ordine,
uerbi figura pereat, non idem et figura
sententiae

Figura uerbi est apta et suauis dic-
tionum conformatio, unde efflorescit nu-
merus, qui, ut ait orator, aurium uolup-
tati moueratur.

Sectio Prima De Schematibus Verbi

Figura uerbi alia sunt defectus seu
subductionis alicujus uocis, alia contra ex-
cessus seu adjunctionis, alia repetitiois uo-
cis ejusdem, alia repetitiois uocis similis

Defectu figurant Ellipsis et Assynthe-
Excessu figurant Pleonasmus et Polysyn-
theton.

Ellipsis seu reticentia est cum detracta uoce aliquâ oratio fit uehementior. Cicero in Verrem... hunc cine hominem, hunc cine Impudentiam!... ubi reticetur feremus... Et Virgilius...
 Ecquis erit melum, o Tuueneres, qui primus
 in hostes
 Subauditur Trumpet.

Assyntheton est cum detractis conjunctionibus seu copulis, oratio fit Concitatior. Cicero pro lege Maniliâ...
 Non enim illæ solæ sunt uirtutes Imperatorum quæ uulgò existimantur &c —
 Et uirgilius nono *Aeneidos* libro...
 Ferte citi flammæ, date tela, scandite
 muros
 hostis adest.....

Pleonasmus opponitur Ellipsi, et fit adiectioe cuiusdam uocis ad maiorem uim...
 Terentius...
 Hicce ego met uidi oculis &c.....

..... Et Virgilius.....

Me Ego perflamas, per mille sequentia
Tela

Exipui his humeris &c
Vocabulum his pleonasmum Efficit —

Pollissyntheton opponitur Assyntheto
et fit adjectioe Copula amplificandi causa.

Cicero pro lege Manilia..... Asia vero
tam opima, tam fertilis est, ut et ubertate
agrorum et uarietate fructuum, et magni-
tudine locorum, et multitudine rerum —

rerum quae exportantur, facile omnibus
terris antecellat.... Et Virgilius

Ascaniumque patremque meum, iuxtaque
Creusam

Alterum in alterius mactatum sanguine
Cetnam.

Sectio 2.^a

De his quae figurant uocis ejusdem
Positione

Figurant uocis ejusdem positione

Antanaciazis est cum usurpatur
 uox eadem appellatione, non significatioe.
 Cicero libro 4° ad Herennium.....
 amari iucundum est, modo Curetur ne
 quid intit amori.... Celebre est illud ex
 Suetonio aduersus Neionem Epigramma
 Quis Neget Aneæ magnā de stirpe repo-
 -tum.

Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem.

Synonymia figura est quā uoces
 ejusdem significatiois, et diuersæ appellationis
 Coniunguntur ad amplificandam rei
 dignitatem. Cicero Philippica 2^a.....
 promitto, precipio, spondeoque &c —

Expolitio sententias idem significan-
 tes accumulatur, asseruatiois, indignationis,
 doloris, commiseratiois, exprobratiois causas.
 Cicero pro Ligario... Quid enim, tubero,
 huius ille districhus in acie Pharsalica
 gladius agebat? Cujus latus &c

Anaphora est repetitio uocis ejusdem

appellatōe, et significatōe simul in prin-
cipio cuiusvis membri, quæ ualeat ad Conci-
tandos motus, et in insectatiōe, potissimū
Laudatōe inseruit. Cicero in Verrem —
libro primo manus a tutela, manus
a pupillo, manus a sodalis filio abstinere
non potuisti . . . et Catilinaria prima . . .
nihil te præsidium nocturnum palatij, ni-
hil urbis uigilia, nihil timor populi, nihil
consensus bonorum omnium &c. uide et
agraria 2^a. n°. 9°. . . et pro Quinctio n°. 5°
et 26°. . . et Virgilius de Orpheo fatum
uxoris lugente
Te dulcis Coniux, te solo in littore secum
te redeunte dies, te decedente canebat

Epistrophe seu conuersio est repe-
titio in fine cuiusvis membri, Et habet uir-
tutem eandem cum Anaphorâ, puta-
laudandi, insectandi, commouendi. Cicero
Philippi c^a 2^a. doletis tres exercitus Popu-
li Romani Interfectos, Interfecit Antonius;
desideratis clarissimos ciues, eosque uobis

Erupuit Antonius, Auctoritas huius ordinis
afflicta est, Afflixit Antonius.

Simploce alia Complexio, anaphoram
et Epistrophe Comprehendit, verus Exagge-
randis cum acrimonia, et urgendo aduer-
sario apta mixtura. ut..... quem senatus
damnavit, quem S. ^{us} R. ^{us} damnavit, hunc
vestris Sententiis absoluetis? et idem. quis
legem tulit? Nullus; quis maiorem populi par-
tem suffragiis privavit? Nullus; quis Comitibus præ-
fuit? Nullus.

Epianalepsis est Repetitio primo loco
Sententia præcedentis, et prothema subsequen-
tis. Cicero pro Marcio Cello vidimus victo-
riam hanc præliorum terminatam gladium
vagina vacuum in urbe non vidimus. Ovidius
Sexto factorum Cicero pro Milone

Negat enim se ingratis Civibus fecisse quod
fecit, timidis et circumspicientibus fecisse non
negat

Anadiplosis seu reduplicatio est repetitio
in fine Sententia præcedentis, et Initio sub-
sequentis. Cicero in Catilinam hic tamen

uiuít, uiuít, imó in Senatum uenit

Epianodos seu regressio est quando id qđ priori loco positum ē, posteriori reponimus, et quod erat posteriori positum, priori reponimus. Cicero pro Caelina... quia res indignabit, id eđ &c

Epizeuxis est ejusdem uocis cum uehementia iteratio, quācunq; in sententia parte, commouendis affectibus. Cicero pro Milone... Excitate, Excitate, si potestis, ab inferis. et pro lege Manilia... fuit hoc quondam, fuit Ro! Ro! longē ad amo bellare... Et Virg... 9° Aeneidos libro....

me me, ad Ium qui felix, in me conuertite
festum,

O Rutuli et alibi 4° Aeneidos libro...

Felix omnium felix.....

Climax seu gradatio est figura quā gradatim ab uno ad aliud progredimur, ut.

subsequentem orationem cum praecedentes
connectamus, et haec multum habet
venustatis. ut Africano virtutem
industria, virtus gloriam, gloria amulos
comparavit

Poliptoton est figura qua
idem vocabulum varietatis casibus, modis,
generibus, numeris, temporibus, perso-
nis repetitur. Cicero pro Caio . . . res cum
res, ratio cum ratio, Caia cum Caia, pug-
nabit.

Sectio 3^a

De his quae figurantur positione
Similis Vocabuli

Paragmenon seu derivativum Con-
jungit voces quarum una ortum ducit ab
altera et haec figura habet vim delectan-
di. Cicero Philippicâ 2^a non tractabo
illum ut Consulem, ne me ille quidem ut
Consularem.

Paronomasia seu agnominatio, fit
 cum unius seu plurium syllabarum —
 adiectione, detractioe, transpositione, uel
 immutatione, alia etiam efficitur sen-
 tentia; et adiectione quidem, ut Cicero
 pro Caelio. . . . civis bonarum partium,
 bonarum artium, bonorum virorum.

Omoyophtoton seu similiter desinens
 est cum duo aut plura vocabula in eadem
 constructione, iisdem casibus, aut tempo-
 ribus effervuntur, uel medio, uel initio,
 uel fine. ut. . . pollet auctoritate, cir-
 cumfluit opibus, abundat amicis.

Omoyoteleuton seu similiter cadens
 est cum simili modo, periodi membra
 singula aut incisa terminantur. ut. . . .
 non quidem est facere fortiter, et vincere
 turpiter.

Addunt vulgo parenthesis quod est
 cum una pluresve syllabae uocis antece-
 dentis, in consequentibus uel continuo, uel

exiguus repetitur. ut. . . . ui uicta uis.
 Dorica Castra.

Caput 5um

De Figuris Sententiarum

Sententia alia rem augent, alia
 minuunt, alia neque augent, neque minu-
 unt, sed figurant vase personae, uel vase
 rei, uel vase personae et rei simul.

Sectio Prima

De his quae figurant augendo

Auxelis figura est quae supra ueri-
 tatem rem extollit, sic tamen ut fidem
 non excedat. hac utitur accusator ad exag-
 gerandum, ut si pro ingrato impium, et pro
 impro sacrilegum; et ut si pro hortari dixe-
 ris inflammare. uno uerbo auxelis nihil est
 aliud quam uehemens rei amplificatio, cuius modi
 est hac, apud Ciceronem pro Cluentio
 atque mater &c. et Virgilius
 astra

Astra fecit. —
 ——— pluma leuior ———
 ——— uolat ———
 Ocior curio.

Excursus latine digressio fit cum
 interjicitur aliquid in orationem praeter
 propositum, sic ut ab instituto recedere
 uideamur. Cicero oratione pro Calio N.º 59.
 Luculentam habet digressionem in mortem
 Q. Metelli. . . . et pro R. Amerino N.º 6.
 digressionem longam habet orator. aduerte
 praemonere si longior futura est digressio.
 Cicero libro 5.º in Verrem. . . . nimum
 mihi uideor diu in uno genere uersari —
 Crimini, sentio, &c. . . aduerte demum, ubi
 digressus fueris, redeundum esse ad pro-
 positum addita praemutatione seu transitione,
 praesertim si paulo longior est digressio.
 Cicero post digressionem orationis in Verrem,
 redegitur hoc modo. . . . non obtundam
 aures uestras diutius &c
Ut timur digressionem cum retinere,
 uel delectare

uel delectare uolumus, uel rem ornare,
uel amplificare grauitur, cum animos Tu-
dicum a Consideratione Criminis, alio dedu-
cere uolumus.

Metabazis seu transitio figura est
quā breuiter monemus auditorem, aut quid
superius dixerimus, uel quid inferius simus
dicturi, uel utrumque simul. ut Cicero pro
lege Manilia..... nunc quoniam de genere
dixi, de magnitudine paula dicam.

Sectio Secunda

De his quae figurant minuendo

Tapinosis seu Imminutio opponitur
Auxeli, et est figura quae leuitate nomi-
nis rei grauitatem extenuat. Cicero in epis-
tolis in unius mulierculae Animā-
iactura si facta sit, irascimur

apoclopesis seu reticentia est senten-
tia suppressio... Cicero Epistola 3^a..... si per-
ficitis id quod agitis, me ad uos uenire
oportet, Sin autem &c.

Præteritio fit cum fingimus nos præterire aliquid, quod tamen in hanc cursu orationis dicimus, et convenit laudatori, vituperatori, confirmanti, aut refellenti. Cicero ad Atticum omitto illa vetera quæ &c.

Periphrasim vulgò his adjicimus, quæ fit cum unam rem aliquam verbis multis designamus. facit modo ad illustrandum, modo ad obscurandum, seu minuendum. Ea figura, quo circa utrumque genus participat schematum superiorum, quæ vel augendo, vel minuendo figurant, aut ad quamdam circumlocutionem designandam.

Prioris generis est illa apud Virgilium
periphrastica descriptio

Troja qui primus ab oris
Italiam fato profugus, laurinaque venit
littora — — — — —

Posterioris, ut Cicero pro Milone, ut ostenderet Claudium a servis Milonis occisum,

quia gravius erat dicere, servi milonis
 claudium occiderunt, maluit periphras-
 ticè mollite dictum hoc pacto. hæsit
 nimirum C. claudius in his pœnis quas
 ab eo servi fideles pro domini vitâ expeti-
 uerunt &c . . . et paulo post fecerant
 id servi milonis &c

Sectio tertia

De his quæ figurant neque
 augendo, neque minuendo -
 ~ sed variatione personarum ~

Sermocinatio seu dialogismus fit
 cum aptè personam aliquam quæ est -
 præsentis instituti, aut solum, aut cum
 aliis aut nobiscum loquentem inducimus.
 Cicero pro Quintio quid ad hæc nauius?
 videt scilicet amentiam nostram qui in
 vitâ suâ vācūm summi officij desidere-
 mus &c . . . et Virgilius
 Ecquid agam, vultus ne procos ^{ideo} Trivia prior
 experiar? — — — — —

Prosopopeja cum personam aliquam quæ sit extra argumentum, fingimus sermocinari, aut cum rei vocæ distincta sermonem, Intelligentiam, uel actionem attribuiamus. habes in eadem oratæ pro Coelio Appij prosopopejā ita claudium alloquentis ... mulier quid tibi cum Coelio? quid cum hoc adolescente quid cum alieno?

Et si prosopopeja quando ad vers inanimas ut ad personas. Conuertimus oratæ, ut pro Milone ... uos (inquit) albani tumuli, uos luci &c

Apostrophe est cum sermonem alio Conuertimus, quam instituta requirit oratæ. Cicero pro milone ... uos uos fortissimi uiri qui multum pro Republica sanguinem effudistis

Communilatio quæ iudicem, auditorem, aduersarium Consulimus quid sit agendum, uel fuerit prius in tali re, et ualeat

ad flectendos animos. auditorum, Convin-
cendos aduersariorum, Conciliandos iudi-
cium, Significatioe fiduciae, quia rem to-
tam illorum iudicio subijcere ac permit-
tere uideamus. Cicero pro Rabirio perdu-
ellionis reo... Tu denique, Rabiane, quid
faceres in tali re, tempore, cum Ignauia
vao te in fugam atque in latebras Im-
pelleret.

Gnome seu sententia est generale
pronunciatum de rebus agendis aut fugien-
dis. qualia sunt Innumera Seneca utrius-
que exempla. ut illud... gratum Roem.
beneficium semper delectat, ingratum se-
mel... et Virgilius

— adeo inteneris assuecere multum ē.

Sectio 4^a

De his quae figurant vaoe Rei
Definitio de qua dictum est in locis
communibus

Distributio est cum totum in-
 suas partes distribuitur, quæ ferè non-
 differt ab Enumeracoe partium, nisi quia
 tum sumitur ad probandum, tum etiam
 ad ornandum. Virgilius — — —

Dat populus, dat gratus eques, dat —
 Thura senatus.

id est civitas. Elegans est illa distributio
 in oracoe pro Cælio. ... Sed ego Atlatino,
 humanissimo atque optimo adolescenti, meo
 necessario, ignosco. &c

Sinatvoismus, seu Congeries est
 cum res multas, diversas, aut similes, mag-
 nas tamen Coaceruamus, et valet ad am-
 plificandum. ... Cicero Catilinariã primã
 ut Catilinæ profecione facta illustrata,
 oppressa, vindicata, esse videatis.

Et Virgilius

— faces in castra hulissem
 Implellemque fores — — —

Incrementum est cum gradatim

ab infimis ad summa progredimur.

Cicero pro Roscio Amerino ... eo pro-
vumpe re hominum audaciam, et scelus. &c

athologia est figura quae
facti rationem adjicit. Cicero in Verrem....
... Intelligo quoniam difficili scopulosoque in-
loco verser &c

hypothyposis seu descriptio
est cum rem ita sub aspectum subijcimus,
ita pingimus oratione ut geri coram oculis
videatur. Cicero Verri in Septimam
Inflammatus scelere et furore, in-
forum venit. ardebant oculi, toto ex ore
crudelitas emicabat

Comparatio est cum rem alterius
similitudine illustramus, ut si cum
Caesare Alexandrum, cum Italia grae-
ciam, ut rem quamlibet cum alia con-
feras ~ ~ ~ ~ ~

Sectio 5.^a

De his quæ figurant vāoe rei-
Et per appositionem ~

Diaporesis seu addubitatio
est cum præ se fert orator solliciti hōis
affectum et dubitantis quid potissimum
agat. Cicero actione ultimā in Verrem
... quid primum accusem aut querar Iudices?
... Virgilius 3.º Eneidos ... Eloquar an Sileam?

Inopinatum fit cum aliquid
præter auditoris Expectationem subilimus.
Dicitur Sustentatio, quod hac figurā diu sus-
pensus auditor teneatur. Cicero actione ul-
timā in Verrem. Quid deinde Censetis?
furtum fortasse aut prædam expectatis-
aliquam, nolite usque eadem quærerem.
in metu Belli quis locus furandi esse potest

Epanorthosis seu Correctio est propo-
sita Sententia aut suimet ipsius Revocatio
Cicero in Verrem. O Populi Romani

clementiam seu potius misericordiam ac singularem patientiam.

CONCESSIO fit cum aliquid concedimus ut aliud consequamur. Cicero in Verrem... Sit fur, sit sacrilegus, sit flagitiorum vitiorumque princeps: at est bonus imperator, et fortis.

Prolepsis est objectionis occupatio cum subiectione Responsi. Cicero pro Comedo... egebat, imo locuples erat, debebat, imo in suis nummis versabatur, auarus erat, imo liberalissimus semper fuit antequam locuples.

Antitheton contrarius opponuntur contraria. Cicero pro Cluentio... uicit pudorem libido, timorem audacia.

Commutatio quædam antiphetæon, fit cum et transpositione uerborum oritur sensus contrarietas. Cicero pro Deiotaro... in dominatu seruus, in seruitute

Dominatus &c et alibi uere dici potest &c

Diallelon est sententiarum
reciprocatō . . . doctis disertior, disertis
doctior. iustis fortior, fortibus iustior.

Acute Dictum graecis οξύμωρον,
quod idem negatur de eodem. Cicero Catili-
nariā primā . . . Cum talent, clamant &c
. . . Et in Verrem . . in uerbis sicilia
parte siciliam quaerebamus.

Sectio Sexta

De his quae figurant Ratione Rei et Personae

Licentia cum apud eos quos uereri
debemus liberius quoddam pronuntiamus
uel commouendi, uel oburgandi, uel per
similitudinem adulandi causa. Cicero
pro Ligatio . . . uide quam non refo-
midem, uide quanta lux liber^{ali} tatis et
sapientiae mihi apud te dicenti oboritur

Virgilius.....

Dicam Equidem licet arma mihi mor-
-temque minentur.

Aduersum porro, cum ob iurgandi
causâ licentiam adhibemus, mitigatio-
leniendam esse, petendam Licentia-
ueniam, amorem nostrum testificandum, aut fin-
gendum, hanc a nobis inuitis prouinciam
suscipi, sin minus auditoris animus exacer-
babitur, et quasi illatâ Contumeliâ exan-
descet

interrogatio fit cum suscitando insta-
mus et urgemus. Cicero pro Plancio.....

Quid dissimulas &c.... Virgilius 2.º Aeneidos

.. Et procul omiseri quæ tanta insania cives &c

Subiectio ē cum interrogatōi subijcimus
responditōem. Cicero pro Roscio Amerino n.º 6.º

Quid Ergo audacissimus ego ex omnibus —
minime &c

exclamatio fit cum affectus magnitudinem

uocis contentiones significamus. Cicero
 Catilinaria prima. . . o tempora! o mores! &c
Epiphonema seu acclamatio fitlum
 rei narrata, aut probata sententia subi-
 citur. Cicero libro de Senectute. . . qm ut
 adipiscantur oes optant, eandem accusant
 adepti. &c

Atque hactenus de figuris dictum est,
 reliquum est, ut moneamus ne frequen-
 tius accumulentur, huius enim non ornamen-
 ta sed lenocinia uideri auditoribus Incipient;
 unde Quintilianus: Ego (inquit) haec lumi-
 na orationis uelut oculos Existimo, sed-
 neque oculos totum corpus esse uelim,
 ne suos oculos totum corpus perdat

Finis Tertiae
 Partis
 Rhetoricae

104

Quarta part

Faint, illegible text impressions, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines, but the characters are too light to be read.

Demostene Prince des orateurs grecs ayant
esté laissé orphelin dès l'âge de sept ans s'adonna
à l'étude de l'éloquence dans laquelle il se perfection-
na de telle sorte qu'il se rendit le meilleur orateur
de son temps. étant poursuivi à mort par les athe-
niens ils empoisonnèrent lui même. après sa mort
les atheniens luy érigerent une statue et ordonne-
rent que le plus ancien de sa race seroit nourri dans
le Palais aux dépens du public.

chez Iacq; Jollain à l'étoile

Quarta Pars
Rhetorica
De Memoria
Superfluum ē multa de
memoriā dissere, si quidem plus in ea
ualet natura qm̄ p̄cepta, tamen
ne quid Rhetorice nostrae deesse uidea-
tur, libet in hanc partem nonnulla mutua-
vi & Quintiliano

Caput Vnicum
De Usu Memoria
ingenij signum p̄cipue in pueris
memoria quae in hac aetate & hacten-
tissima est

Huius uirtus duplex facile perspicere, et
 fideliter continere: hac si cutaria exco-
 lendo augetur, et totius oratoris labor ina-
 nis est, nisi cetera partes hoc uelut spi-
 ritu contineantur: nam frustra dole-
 mur, si quod audimus, præterfluat, ideoque
 non immerito thesaurus hic Eloquen-
 tia dicitur; illa quoque facit prompti
 animi famam, ut illa quæ dicimus non
 domo attulisse, sed ibi protinus supisse
 uideamus, quod et oratori, et causa mul-
 tum confert. una et maxima memo-
 ria est ars exercitatio et labor, multa
 ediscere, multa cogitare, idque quotidie,
 est potentissimum: nihil æquè uel
 augetur curâ, uel negligentia interci-
 dit; quare pueri quàm plurima discant
 et deuorent, initio tædium illud et
 scripta et lecta sapius reuoluendi et
 quasi eundem cibum remanendi
 Erit etiam optimum ediscere quo

Exercitibus, et quam maxime uaria quæ
clamorem et disputatorem et flexus ha-
beant, ut simul in omnia præparemur,
neque non iuuabit isdem quibus scrip-
seris libris Ediscere, nam qui dicit, -
sequitur uestigiis memoriam et uelut
oculis inuenit non paginas, sed uersus
prope ipsos, similis legenti. est alia ratio
expeditior et promptior ediscere tacite, uolè
mediocri, et magis cum murmure; Cui
memoria natura durior erit, aut cui tem-
pus non suffragabitur, non difficile modo
erit, sed etiam Inutile ad omnia se uerba
alligare, cum obliuio unius cuiuslibet
aut deformem hesitationem, aut etiam si-
lentium indicat: tutiusque multo -
comprehensis animo rebus ipsis li-
bertatem eloquendi sibi relinquere,
nam et inuitus perdit quisque quod
legerat uerbum, nec facile reperit

aliud, dum id qđ scripserat, quaerit

Finis Quarta
Partis
Rhetorica ~

De
Milone

templum sanctitatis, amplitudinis, utilitatis
Consilii publici, Caput urbis, aram sociorum,
fontem omnium gentium, sedem ab universo
populo romano concessam uni alicui — . . .

per affirmatorem

Curia

De
Sextio

— quid dicam Consules? hocine ut ego appellem
nomines evanescere huius imperii? proditorum vestra
dignitas? hostes honorum omnium? qui ad
cedendum senatum, affligendū equestrem ordinem
extinguenda omnia iura atque instituta maiorum
se illis factibus, ceterisque insignibus summi honoris
atque imperii ornatos esse debuerant.

per negatorem

optimates

at tu populum romanum esse illum putas qui
constat ex iis qui mercede conducuntur? qui impelluntur
ut vim afferant magistratibus? et obsideant senatum? optant
quotidie cadere, dicendis insinuas? quem tu tamen populum
sibi totius clavis frequentare non poteris? O speciem
dignitatemque populi romani quam ^{magis} ~~parvas~~ quam parvas
extera, quam nationes ultionae pertulerunt, multitudinem
hominum ex tenui conductis, ex paucioribus, ex gentibus congregatam.

per adjuventem a definitum

populus romanus

pro domo sua
Cicero

animo consulem esse oportet, Consilio, fide, gravitate
vigilantia, cura, toto denique munere consulatus.

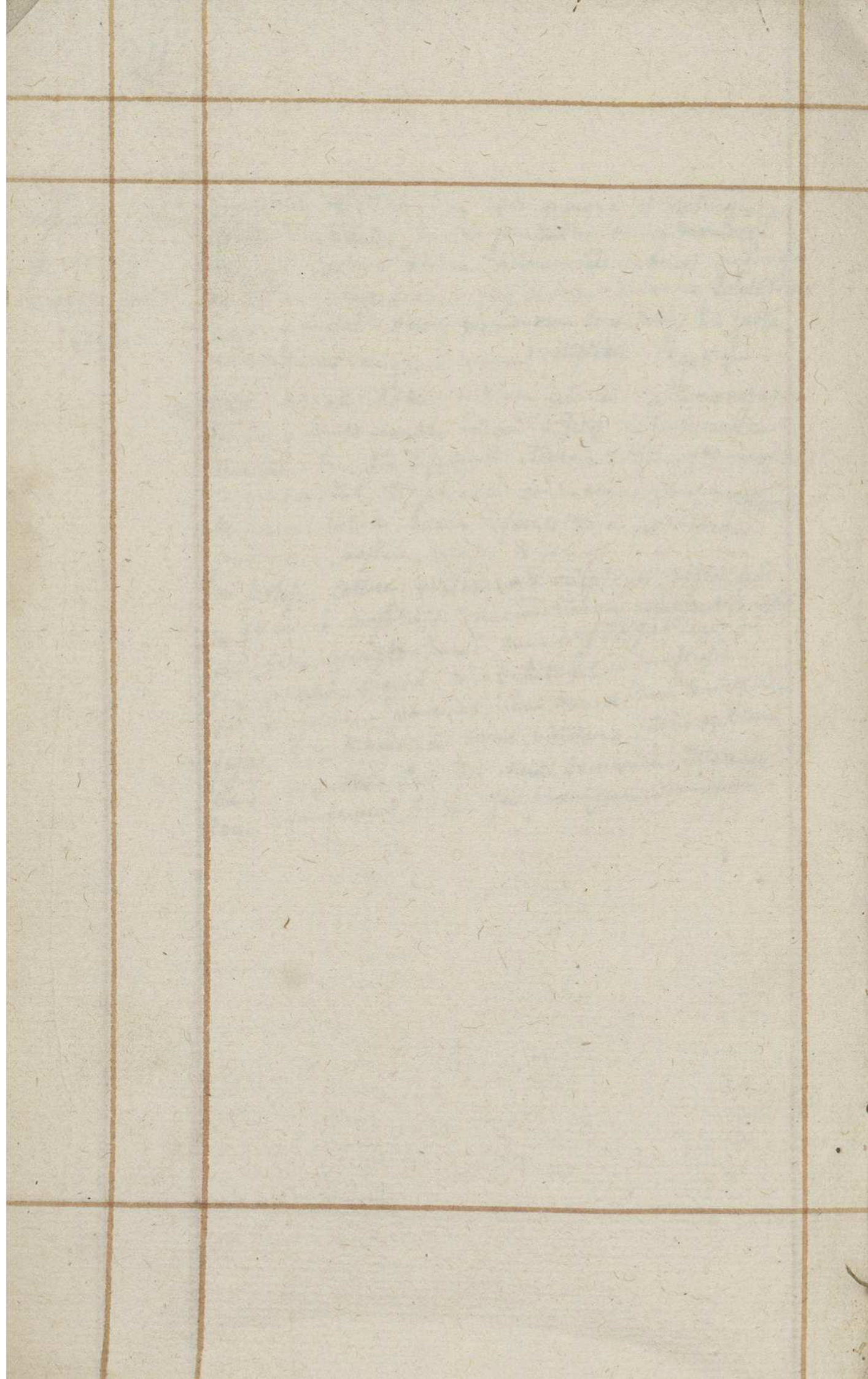
Consulis in personam

age senatus dicit te, quod cum tu facere jura concedis
afflictorem et proditorem non modo dignitatis et auctoritatis
sed omnino ordinis, ac nominis sui: videre equites equites
romani non possunt quo ex ordine vis praestantissimus
alius est, te Consule relegatus: plebs romana perditum caput
in Cuius tu infamiam eam quae per latrones et per senos
de viis perierat, contulisti: Italia lumen excoctum, Cuiusdam
tu superbissime decreta et preces respiciasti.

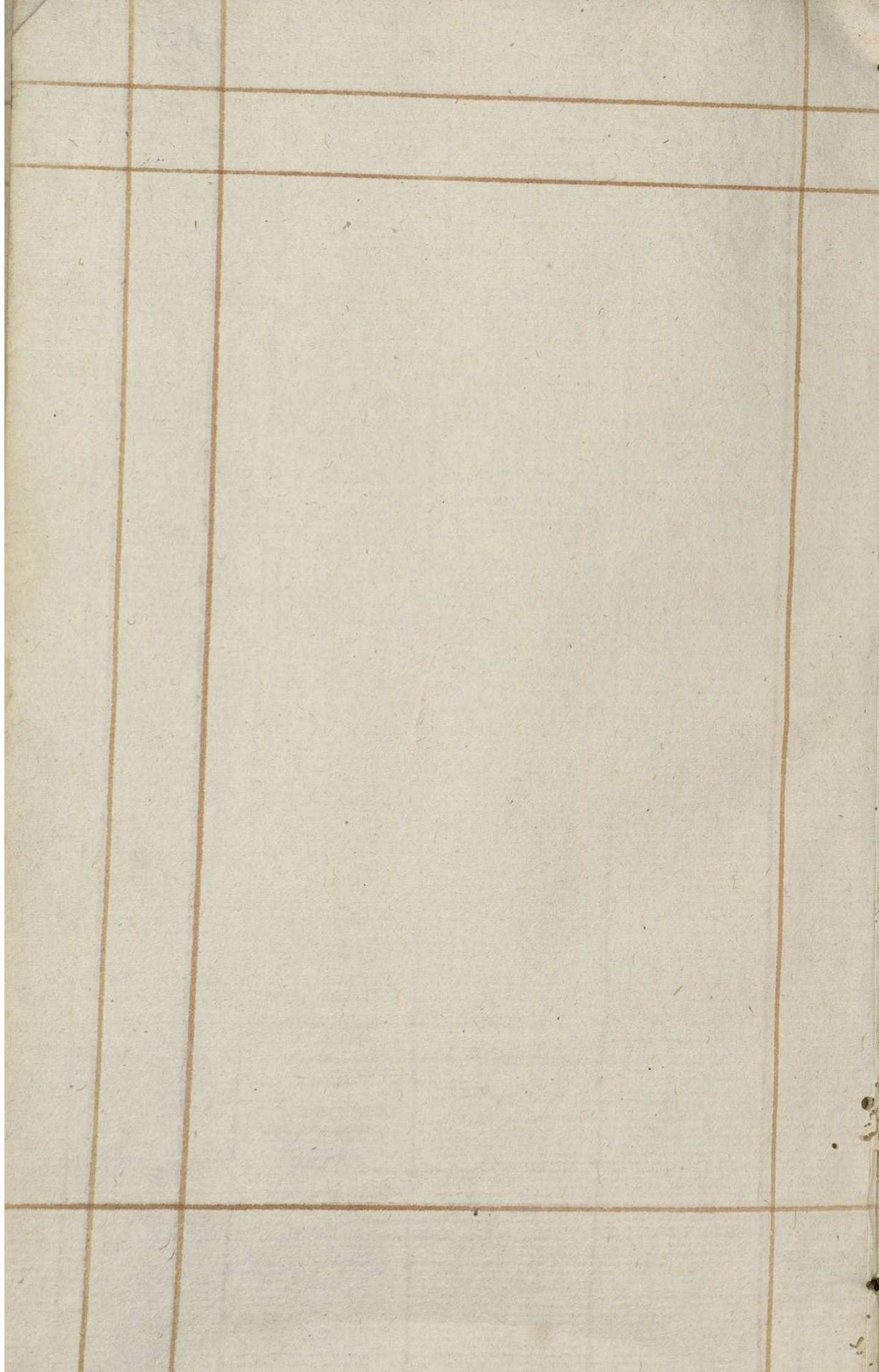
in personam
probat hunc
esse omnibus
adversum

Consulatum personis
esse omnibus
iurisprae fovebat
Cicero.

an ego te expectem, dum de te quinque et septuaginta
tabellae diribentur, de quo iam pridem omnes mortales
omnem generum, aetatum, ordinum indicaverunt. quicquam
te aditu digno illo honore, quis denique Communi salutatione
dignum putat? omnes memoriam Consulatus tui, facta,
mores faciem denique ac nomen delectant. Legati qui —
tunc fuerunt, alienati; tribuni militum inimici. Centuriones et
si qui ex tanto exercitu aliqui militum crastat, non —
dimissi a te, sed dissipati, tradunt, tibi septemcroptum
te execrantur. Civis romani qui in omnibus locis negotiantes
te unum, solum, suum depredatorem, praedatorem
praedonem, hostem, venisse sentiunt.
— patefecit Cetera: quid ea nocte esset, ubi fuisset, quid
in proxima constitisset quemadmodum esset ei ratio
totius belli descripta, docui. Cum haec ita esset, cum —
Cicero dicitur: quaevis, quid putaret eo proficisci.
quod iam pridem perorat, cum omnia, cum senatus, cum
fascos, cum tubas, cum signa militaria, cum aquilam
illam argenteam, cui ille etiam Sacrorum Nomen
dedit, huc ferat, huc esse praenissam.

111
—

Discours de Catilina de malice à malice analyse

Sujet

Catilina était en son camp lorsque malice
un des porteurs prit les armes et les porta hautement
à l'indignation de la révolte, à la tête d'une multitude
de gens perdus de dette et de vices. malice
eux ayant été envoyés avec une armée contre
les rebelles malice lui disputa quelque temps
de l'un plutôt pour grâces du temps qu'il
l'espérance dans recit à un accommodement

Exorde.

Les dieux et les hommes sont témoins qu'en
prenant les armes. Je ne veux que mettre leurs
personnes en sûreté.

narration

Violence injustement exercée contre aux pauvres
Craintifs et les prêtres.

proposition

ils ont eu droit de prendre les armes.

Confirmation

- 1° on ne pouvait refuser sans injustice et sans crainte
la pitié et le secours que dans les lieux précédents
demandaient en son ou accord. aux dépités, obéts, doués etc.
- 2° on ne condamne pas le peuple Romain. souvent pris les armes,
soit pour arriver au commandement soit pour représenter
l'orgueil des grands. d'ailleurs les hommes sont pas
d'autres motifs dans toutes leurs guerres donc ils ne
seraient pas condamnables d'agir de même.
- 3° mais c'est pour un bien plus précieux que la vie même
pour leur liberté qu'ils ont pris les armes, doués etc.

peroraison

Il demandent compassion et justice et terminent par
des menaces en cas de refus.

observations

1° Bien ne coûte rien, que le serment à eux.
 qui ne Craignent ni les dieux ni les hommes;
 C'est une formule à laquelle on s'attache par
 l'autre importance que celle qui commande l'intérêt
 ou la passion du moment; ainsi les Complices de
 Catilina, ne Craignent pas de Comploter.
 2° Le fait de leur état une peinture qui serait
 aussi touchante qu'elle est vive et énergique si on
 ne savait que leur misère est le fruit de leurs
 crimes.

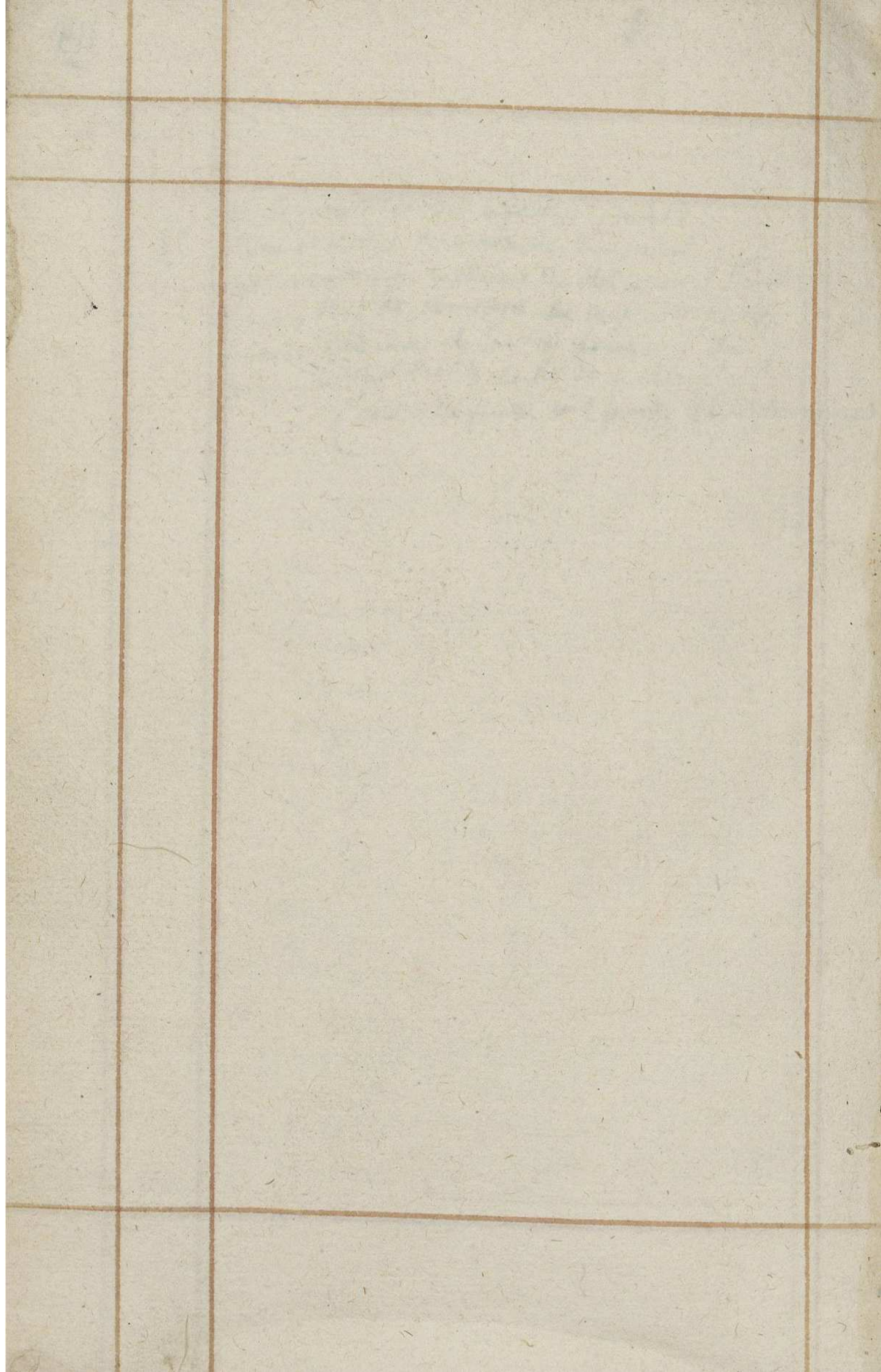
3° une mauvaise cause ne peut être fondée sur
 des raisons si elles sont aussi leur raisonnement n'est
 qu'une sophistique appliquée aux mensonges, ainsi de là
 qu'en divers temps on a eu Comploter en abolissant
 les vices, il ne suffisait pas qu'on doive en faire autant pour
 eux 1° parce qu'une grâce n'est pas une obligation,
 2° parce qu'ils ne sont pas le peuple 3° parce que le gas
 de bien se opposent.

4° le second raisonnement n'est pas meilleur (on jure)
 un voyage à l'anniversaire de son trépas (Cicéron)
 la ville abandonnant une assemblée d'édiles qui se
 tint alors où son absence causa bien des regrets (n. 27)
 selon cette coutume jusqu'à la fin de la liaison
 ensuite les habits de voyage attend tranquillement
 la femme et ne part qu'à une heure ou deux
 pourrait être de rotant le roman si est arrivé y heurté
 ce jour là.

(Cicéron)
 analyse
 v. à la suite
 de la 8e partie

5° Cortège d'un adieu. on voit d'un côté l'adieu
 contre la coutume et cheval, la la femme dans les
 grecs sans les équipages, on voit d'un autre côté
 selon au fond d'une voiture avec la femme enveloppée
 d'un manteau, entourée d'une troupe d'indes

de l'envante et de volée (n. 28)
1.° lieux et autres circonstances du combat.
C'est devant une maison de Clodius où il pourroit
prendre tout les avantages les gens sont placés
sur une élévation ils sont les agresseurs ils
commencent par tuer le capitaine de milice etc.)
(voilà à la fin de la 1.° partie de l'incrimination)

Quinta Pars-

Rhetorica

De Pronuntiatioe

Non tam refert qualia sint quae
intra nos componimus, quam quando
effervantur, nam ita movetur quisque
ut audit, et affectus languescant necesse
est, nisi uoce, uultu, et totius habitus
corporis inardescant; si tamen lentus
et supinus uidearis, auditor ^{non} movebitur
prolationibus et affectibus. nonne acto-
ris ars et peritia optimis poetarum
operibus tantum gratia adjiciunt, ut nos
infinite magis eadem illa audita quam

relectent. imò uilissimis etiam quibus-
dam impetrant aures ut quibus nullus est
in bibliothecis locus, sit frequentissimus in
theatris, nec immerito, nam carent
libri spiritu illo propter quem maiora
illa cum aguntur, qm cum leguntur, ui-
deri solent. hinc Y. M. ait in Demosthene
magnam partem abesse quia legitur potius
quam auditur. excitat qui dicit spiritu illo
nec imagine et ambitu verum, sed ipsis re-
bus incendit, uiuunt enim oia et mouentur
in eo cuius actio uehemens et decora est,
et qui dicit uelut nascentia cum fauore
et sollicitudine excipiuntur, quod si in tra-
gædijs quas fictas et inanes esse scimus,
tantum pronuntiatio potest, ut itam, la-
chrimas, sollicitudinem audientibus afferat,
quanto plus ualeat necesse est, ubi et
credimus.

Caput Vnum
De partibus pronuntia-
Pronuntiatio duas habet partes,

uocem quæ aures mouet, et actionem ferit:
hæc sunt quasi tela quæ uim totam orationis
in animos audientium deferunt, defiguntque

~ Sectio Prima ~ ~ De Voce ~

Vocis mutationes totidem sunt quot animorum qui maxime commouentur. itaque Orator ut quemque affectum uiderit, et animum auditoris mouere uolet, ita Certhum uocis adhibet sonum. nam et infantes actionis dignitate Eloquentiæ sæpe fructum tulerunt, et diserti deformitate agendi multi infantes putati sunt. Sit ipsa uox primum sana, deinde non subsurda, rudis, immanis, rigida, uana, propinqua, tenuis, mitis, acerba, pusilla, mollis, effeminata, — spiritus nec breuis, nec parum durabilis, nec in te aptum difficilis. pronuntiatio sit dilucida, ornata, neque grauior, neque densior, sed media sit, æquabilis et tamen uaria.

adeoque Summo Studio vitanda est una et
 Eadem Contentio uocis quæ monotonia diti-
 tur. illa enim oratoris nervos eludit, oer-
 uides obtruit, pulchritudinem corrumpit,
 sic offendit audientem, ut illam sine fasti-
 dio ac morositate ferre non possit, neque
 interim minus vitanda est Contraria—
 huic monotonia canila illa modulatio,
 quod enim amouendis affectibus tam alie-
 num quam Cantus?

Vox utra uides urgenda non est, nec
 nimia uolubilitate confundenda, nam dis-
 tinctio perit, et nonnunquam uerba aliqua
 sua parti fraudantur, cui Contrarium est
 lentius uocem trahere, nam difficultatem
 inueniendi fatetur et tarditatem, soluit ani-
 mos. promptum sit et non præceptum, mode-
 ratum non lentum. Spiritus quoque nec
 crebra respiratio recipiatur, nec longiusque
 ducatur, donec deficiat.

Multa sunt alia pronuntiationis, pro
 variis partibus orationis, et variis affectibus, —
 præcepta. Initio non protinus erumpendum,
 sed danda est brevis cogitationis mora, mira
 enim auditores dicturi cura, et quædam
 quasi uelundia delectat. Sit igitur in-
 exordio lenis pronuntiationis, uelunda, tem-
 perata nō cum concitandus, aut aliqua —
 indignatio comprehendus auditor est. in-
 narratione recta, sermoni proxima, aperta,
 simplex, expressa, plena, in probatione, in
 argumentatione agilior, acrior, instantior;
 in digressionibus remissa, fusa, et secunda
 cuiusdam claritatis. In epilogo modo
 dejecta et fracta, modo uehemens,
 exercitata pro natura et modo affectuum
 mouendorum nam cæteris in rebus plena
 erit, simplex, et ipsa quodammodo —

hilaris, et atrox, et aspera, et densa
 et respiratio crebra. in Invidia facienda
 paululum lentior in blandiendo, fatendo,
 satisfaciendo, rogando lenis et demissa, sua-
 dentium, mouentium, et pollicentium, Con-
 solantium grauis et plena; in metu ac-
 ueculundia hesitans, Contractu demissa;
 in hortationibus aliquando fortis et uehe-
 mens; in disputacionibus equabilis; in omni
 uolentia sit Contenta, uehemens, Im-
 minens quada[m] incitatione grauitatis;
 in miseratioe, flexa, flebilis, et interrupta,
 et quasi consulto obscurior; in molestia
 grauis et uno pulsu ac sono attollitur.
 denique cum concitatis affectibus
 descendit, pro utriusque modo altius, modo
 inferius. In actionibus inter praecipua
 obseruandum est etiam, ut quadam
 pronuntiatioe dissimulentur, ut et si

benefacta composita esse soluta uideantur, et cogitantibus non nunquam ac dubitantibus similes querere uideamur quae attulimus, sic enim uidebitur ea temporalis oratio.

~ Sectio secunda ~ ~ De Actione ~

Est actio sermo quidam et quasi eloquentia corporis, ipsi etiam uerbis aliquanto potentior. nam uerba non mouent, nisi eos qui eiusdem sunt linguae; actio uero praese fert quoscunque animi motus, et omnes mouet. in actione dominatur uultus, oculi, lachrymae, palpebrae, supercilia, genae, nares, labra, Cervix, Collum, humeri, mentum,

Oratoria, manuum gestus. De his omnibus
 consulendus est fabius libro 1° Cap. 20°.
 De his enim infinitum, morosumque sit
 sigillatim præcipere. Hoc universè ob-
 servandum est actionem ab oratione dis-
 sentire non oportere, ut si tristitia hila-
 riter dicamus, alioquin auctoritas et
 fides verbis desit impudens, tumultuosa,
 inbalunda actio omnibus indecora videtur;
 sed ut quisque ætate, dignitate, et usu
 præcedit, magis in eo reprehendemus —
 non omnis gestus ac motus qui comædum
 delect, et orationem decet. multum uterque
 discrepat; quare ab oratore rejicimus
 actionem vultuosam, et gesticulationibus
 molestam, et vocis mutationibus resultantem.
 Sicut tamen aliquando etiam agitas,
 sed ita temperanda nedum actoris cap-
 tamus elegantiam, uti boni et gravi

188

authoritatem perdamus. Sit ergo gestus,
non uerba exprimens, sed modica sig-
nificacoe declarans uniuersam rem et
sententiam. Sit fortis et uirilif laterum
Inflexio. Sit arguta manus, id est mi-
nus citata et mobilis. gestio subsequens
uerba digitis, non exprimens, brachium
procerius longiusque in contentioe a-
corpore propiciatur, ut sit quoddam quasi-
telum quod ui et impetu torqueatur. pre-
ceptum in hac re longe optimum est quo-
tidie, uel saltem frequenter dicere, seli-
gere praestantissimum quemque actorem,
quem audiens observes, quem imiteris.
hoc modo non uox tantum formabitur,
et latus, sed etiam corpori datus et ac-
commodatus otiosi motus componitur. nam
ut Inuitio diximus in arte dicendi sic in
caeteris artibus plus ualeat experientia

et Exemplar quam præcepta; atque hæc
 sunt præcepta oratoria quæ præterea
 ex Aristotele, Tullio, Fabio, Collegimus,
 et in ordinem ac locum collocavimus. —
 Agite ergo eloquentia Candidati, ipsam
 orandi majestatem, quæ nihil Deus Im-
 mortalis, homini melius dedit, et quæ remota
 muta sunt omnia, et luce præsentis, et me-
 moriæ posteritatis caret. toto animo —
 petite et comitamini, quod facientes —
 Evadetis in summum, et ad supremam
 pervenietis Eloquentiam, aut certe mul-
 tos infra vos videbimus.

Finis Quinta
 Partis, ac totius
 Rhetoricæ

analyse générale de la milonienne 190

Exorde

5e Exorde est tiré des circonstances du jugement qui inspirent à l'orateur plus de confiance que d'effrayent.

Proposition

La proposition a deux parties qui ne sont pas énoncées en même temps mais qui existent cependant dans le corps du plaidoyer, 1re partie, si milon a pu légitimement tuer Clodius cette proposition termine l'exorde.

2e partie, milon s'il est fait prisonnier Clodius est innocent des crimes et de l'empoisonnement.

Réputation

Cicéron fait précéder la narration de la réputation des trois préjugés défavorables à la cause.

1er préjugé, milon ou le déclarant coupable du meurtre de Clodius est par cela même condamné, le préjugé est réfuté 1° par les exemples 2° par les lois de la table 3° par le vœu de la nature 4° par la loi cornélienne.

2e préjugé, l'action de milon a été condamnée par le Sénat, l'orateur fait une distinction.

entre le meurtre envisagé en général et le même fait envisagé relativement à milon. il prouve que si le Sénat a condamné

lesait en général mit ne lo point condamné
pas rapport à milon, qui le même approuvé

— 3e préjugé. principe a également condamné
l'aupé en établissant contre lui une Commission
extraordinaire. Cicéron réfute le préjugé en
disant voir que ce tribunal n'a été établi
que pour juger la question de droit et que cette
question étant entièrement favorable à milon
les mesures de principe sont toutes à l'avantage
de son client

Confirmation. La confirmation de chaque partie
peut se réduire à ces deux raisons
mêmes pour la 1re partie.

Clodius a été l'agresseur
Donc milon a fait la tue légitimement
pour la 2e partie

Clodius est un citoyen dangereux et pernicieux à l'état

Donc la mort ^{honore} celui qui en est l'auteur

Ensuite, preuve d'abord que Clodius a été
l'agresseur 1° par le caractère de milon et de
Clodius 2° par l'interdit que l'un desait
retirer de la mort de l'autre 3° par les
circonstances qui ont précédé l'action
4° par celles qui l'ont accompagnée.
5° par celles qui l'ont suivie.

il prouve ~~en~~ second lieu que Clodius
 était un mauvais Citoyen, un homme
 présumé de l'Etat par une longue énumération
 de violences et de scélératesses de Clodius.
 2° par la intention criminelle qui lui
 prête. 3° par la main qui le pousse
 tout le genre de bien. 4° par la malice
 qui ne cesse de faire même après la mort
 l'empoisonnement.

La précaution a pour objet d'écarter
 la communication des juges les personnes
 selon 1° par la personne même de
 selon 2° par la personne de Cicéron.

narration —

Ce morceau est un chef d'œuvre de narration
 oratoire. toutes les circonstances tirées des lieux
 qui devaient avoir Clodius de ses propres de ses
 préparatifs de l'empoisonnement de celui de
 selon du cortège de l'adversaire de Theon
 et de l'issue du combat sont présentées avec un
 art merveilleux. Le but de l'orateur est de
 montrer que il y a eu des embûches dressées
 et que c'est Clodius qui les a dressées.

1° sur de Clodius. il a résolu de dictées l'écrit
 pendant la prison, et c'est à quoi l'on doit
 l'attendre d'après son caractère et d'après

La conduite. mais voyant que la longueur
du délai des comices ne lui laissera pas assez
de temps pour exécuter ses projets et craignant
d'ailleurs d'avoir pour Colligeur un Citoyen
aussi Intègre que le précédent, il remet les propositions
à l'année suivante afin d'avoir comme il le dit
lui-même une année entière à sa disposition
(n. 24) mais il y a toute apparence que
milon devra alors souffrir. C'est un obstacle à
son dessein, il met tout en œuvre pour l'éclaircir
brigues, Cabale, rassemblement. quand il
s'aperçoit que les succès de cette milon
sont inutiles il prend le parti de l'indifférence
(n. 25) Orateur prouve le dessein formé
contre l'avis de milon 1° par les
proposants et Clodius il fait venir des
esclaves agrestes et barbares qui lui ont
déjà servi d'instrument pour d'autres
crimes. 2° par les propos menaçants qu'il
fait plusieurs fois en plein sénat et devant
l'assemblée du peuple 3° par la déclaration
formelle qu'il fait qu'un jour ou plus
milon périra (n. 26)

2° époque du départ d'un adversaire.
Clodius fait, ce qui est fait à l'avis 6 que
milon est obligé de faire les voyages & pèges
avant cette partie la suite à la fin d'un
débat de l'assemblée

Cette narration à tous les caractères convenables
 elle est claire, courte, vraisemblable et intéressante
 1° Claire. les faits y sont rangés dans leur ordre naturel
 Efforts inutiles contre l'élection de quilon projeté et
 menaces de le tuer, départ de Clodius, départ de milon
 attaque inattendue contre milon issu du combat.
 2° Courte. Constant on dit que ce qui fait l'histoire sans
 cependant rien négliger de ce qui peut être utile
 à la cause il n'y a rien à supprimer dans le récit
 Chaque circonstance chaque particularité contribue
 à l'effet qui peut produire, une seule omission diminuerait
 l'impression et affaiblirait la preuve que l'on suppose
 par ex. les délais de milon et la lenteur de la sentence
 ou l'attrait qui l'embarasse ou le qui-proquo de
 Clodius ou ne distingue plus hi lieu l'agression
 même même n'est pas inutile Clodius s'il est un revers
 à rom. ce journal se devrait plus être remontré
 par milon et celui-ci aurait mal pris les mesures.
 3° vraisemblable tout a l'air d'être raconté naturellement
 et sans effort rien qui semble ménager à l'art et l'art
 il est vraisemblable qu'un homme tel que Clodius
 accoutumé à tout ord. ne verrait pas tranquillement milon
 élu au Consulat que si les intrigues ne pussent rien il aura
 recours à la violence que des esclaves qui ont déjà vu les
 fureurs ne viennent pas le révéler à rom sans quelques
 projets d'insultes que Clodius après avoir hautement
 menacé se résout à l'exécution qu'il a fait laisser à rom
 une assemblée d'édiles qui avait besoin de la prudence
 et sachant le mariage de milon il n'est pas parti brusquement
 la veille sans une intention hostile que le départ de milon

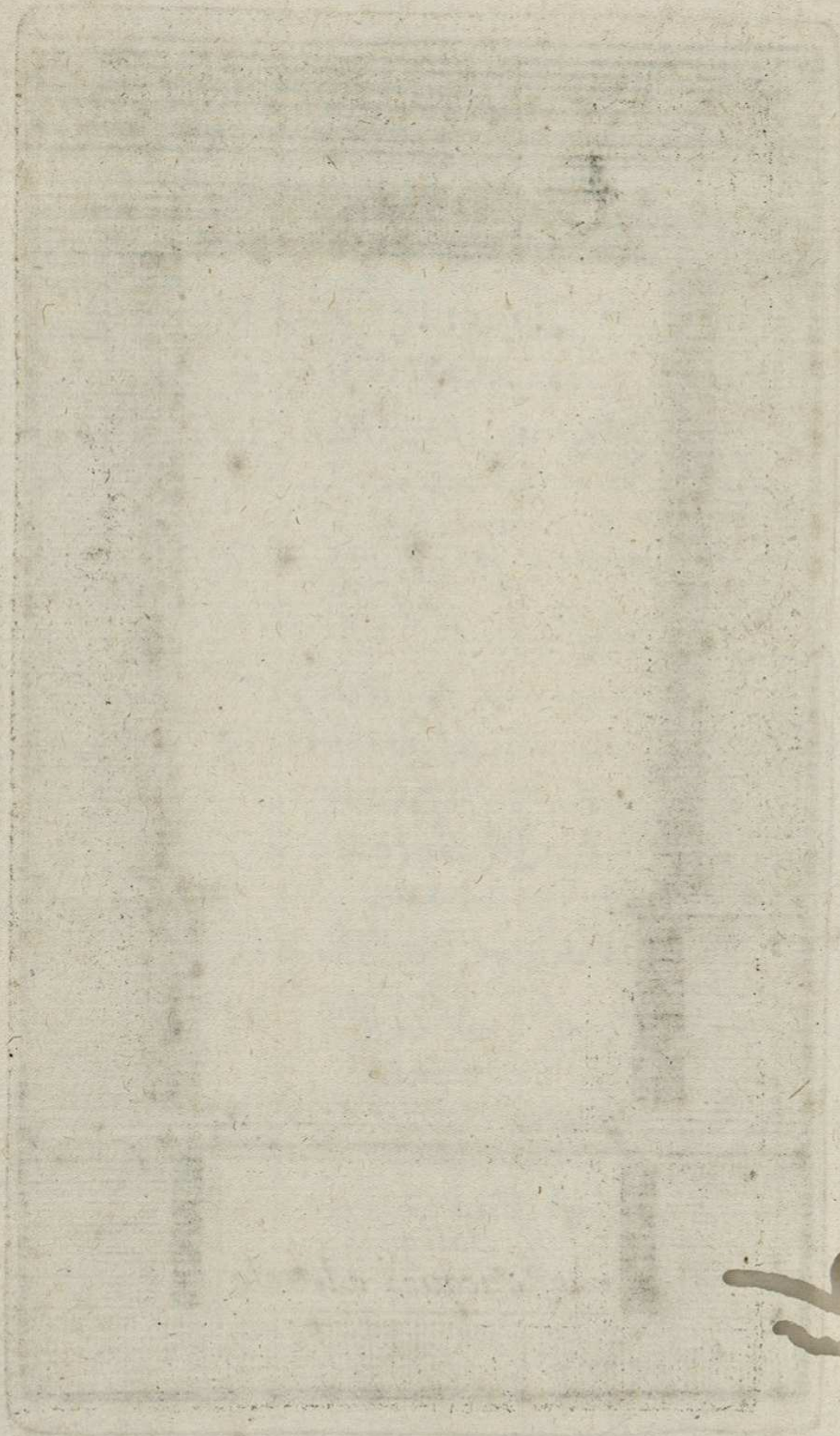
aucun possible qui est nécessaire au aucun but semblable
à celui qui annonce le départ de Clodius que l'agressant
est celui qui est à cheval et contre la coutume
de barrière de tout atténail que le lieu le poste ont
été choisis pour Clodius. etc. toutes ces circonstances
touchent sur Clodius et le Chargent de tout l'odieux
de l'assassinat réfléchi. tout justifie milon et légitime
l'action de ses allées tous les ~~nots~~ portants, qui
fideli et présente crimes... Cum ~~inducunt~~ prohibentur...
neque presente neque scientia... etc.
L'intermittente peinture vive des intrigues de
Clodius, neuit plaisant, humoris lustrum et à peu près
comme un portefait. Contraste entre le De/prou/precipite
de Clodius. subito profectus etc. et les lentes interminables
de celui de milon supra supra d'une Hyle chargée d'opitels
et de longue note le tout terminé par cette périphrase
tout vante qui déguise ce que la mauvaise de Clodius
peut présenter d'odieux, qui en justifie les auteurs, et
qui offre aux juges les plus précaux d'être tenus
de rendre en pareille occasion.
Il n'est pas possible de pousser plus loin lant de la narration
indéfiniment d'après ou d'après elle est une
prouve complète elle forme un tableau d'après
et il suffirait au récit de l'histoire pour peindre
tout le événement.

~ Traité de la ~
~ structure ~
Des vers François
~ avec ~
L'art poétique Latin
Par Mr Billet
ancien vecteur de ~
~ L'université ~
et Professeur en ~
~ Rhetorique ~
~ au ~
College du Slessis
A Paris
l'an du salut 1706

A Paris chez
~ Jollain ~
rue St. Jacques a l'étoile

Homere Grec estimé le Prince des Poëtes
vivoit cent ans apres la guerre de Troye, il se
nomoit Melesigene et étant devenu aveugle, il
prit le nom d'Homere. Il aloit mandiant sa vie
pour viure. Ses Oeuures sont tres estimés, Ale-
xandre en faisoit tant d'estime quil les portoit sur lui

rue S. Iacque a letoile

Ovide Surnommé Nason natif de Sulmone
 Cheualier romain poete renommé naquit l'an de
 la fondation de Rome 710. il fut si endin a la poësie
 que son pere ne l'en pût jamais detourner par
 menace. Il fut relegué a Pont en Sythie par l'Em
 pereur Auguste pour auoir trop las ciuement
 écrit ou quelqu'ns disent pour auoir eu une
 trop grande familiarité avec julia fille de l'Emp.
 Il mourut la 5. année de l'Empire de Tibere

Chez Jacques Jollain a l'étoile

[Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.]

